

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Kristina Kips

**MAJANDUSAASTA ARUANNETE MITTETÄHTAEGSE
ESITAMISE PÕHJUSED EESTIS**

Magistritöö

Õppekava Ärirahendus ja majandusarvestus, peeriala Majandusarvestus

Juhendaja: Paavo Siimann, PhD

Kaasjuhendaja: Kirsti Rumma, PhD

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkus on 11 562 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Kristina Kips

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 176818TARM

Üliõpilase e-posti aadress: kipskristina@gmail.com

Juhendaja Paavo Siimann, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaasjuhendaja Kirsti Rumma, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. MAJANDUSAASTA ARUANNE JA SELLE ESITAMIST MÕJUTAVAD TEGURID.....	9
1.1. Majandusaasta aruande koostamine ja esitamine Eestis.....	9
1.1.1. Majandusaasta aruande koostamise ja esitamise õiguslik taust Eestis.....	9
1.1.2. Majandusaasta aruande esitamise olulisus Eestis	12
1.2. Majandusaasta aruande esitamist mõjutavad tegurid	18
2. UURIMUS MAJANDUSAASTA ARUANNETE MITTETÄHTAEGSE ESITAMISE PÕHJUSTEST EESTIS.....	27
2.1. Ülevaade uurimuse metoodikast ja valimist.....	27
2.1.1. Uurimuse metoodika kirjeldus.....	27
2.1.2. Uurimuse valimi kirjeldus	30
2.2. Uurimuse tulemuste analüüs ja järeldused	32
2.2.1. Juriidiliste isikute hinnangud majandusaasta aruande esitamise tähtsajale	32
2.2.2. Äriühingute majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjused	35
2.2.3. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjused.....	40
2.2.4. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjuste võrdlev analüüs	46
2.3. Soovitused majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmiseks.....	48
KOKKUVÕTE	51
SUMMARY	55
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	58
LISAD	61
Lisa 1. Raamatupidamise aastaaruande auditi kohustuslikkuse tingimused	61
Lisa 2. Raamatupidamise aastaaruande ülevaatuskohustuslikkuse tingimused.....	62
Lisa 3. Viimase majandusaasta aruande puudumise tõttu negatiivse krediidi hinnangu saanud ettevõtete jagunemine aastatel 2015–2019	63
Lisa 4. Telefoniintervjuu kava.....	64
Lisa 5. Juriidiliste isikute hinnangud majandusaasta aruande esitamisele registrile kuue ja nelja kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu	67
Lisa 6. Äriühingute hinnangud aruande valmimisega seotud teguritele	68

Lisa 7. Äriühingute hinnangud aruande esitamisega seotud teguritele	69
Lisa 8. Äriühingute hinnangud aruande avalikustamisega seotud teguritele	70
Lisa 9. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande valmimisega seotud teguritele	71
Lisa 10. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande esitamisega seotud teguritele	72
Lisa 11. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande avalikustamisega seotud teguritele	73
Lisa 12. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande valmimisega seotud tegurite võrdlus kasutades analüüsi tööriistapaketti	74
Lisa 13. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande esitamisega seotud tegurite võrdlus kasutades analüüsi tööriistapaketti	76
Lisa 14. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande avalikustamisega seotud tegurite võrdlus kasutades analüüsi tööriistapaketti.....	78
Lisa 15. Lihtlitsents	79

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk on selgitada välja põhjused, miks Eesti äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused hilinevad majandusaasta aruannete esitamisega. Samuti teha ettepanekuid meetmete suhtes, mis võiksid aidata kaasa majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmisele. Töö uurimisprobleem seisneb selles, et ligi 50% Eesti äriühingutest, mittetulundusühingutest ja sihtasutustest ei suuda majandusaasta aruande esitamisel kinni pidada seaduses sätestatud tähtajast.

Uurimus tugineb 2017. aasta majandusaasta aruande esitamisega hilinenud äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste seas tehtud ankeetküsitlusele ja intervjuudele. Kogutud andmete analüüsimisel leiti vastused püstitatud uurimisküsimustele ning saadi ülevaade põhjustest, miks Eestis registreeritud juriidilised isikud hilinevad majandusaasta aruannete esitamisega.

Peamiselt põhjustavad äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruande esitamisega hilinemist aruande valmimisega seotud tegurid. Olulisimad neist on aruande ajamahukus, aruande vähene prioriseerimine ning raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Üldjoontes äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise põhjused ühtivad ja statistiliselt olulisi erinevusi on vähe. Majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmiseks tuleks alustada üldise teavitustööga majandusaasta aruannete õigeaegse esitamise olulisusest. Samuti tuleks suurenda juriidiliste isikute üldist teadlikkust majandusaasta aruannete koostamise suhtes näiteks vastavasisuliste e-koolituste ja e-loengutega ning aruannete koostamisega seotud info ühte kohta koondamisega.

Võtmesõnad: majandusaasta aruanded, aruandluse olulisus, mittetähtaegne aruannete esitamine, hilinemise põhjused, parendusmeetmed

SISSEJUHATUS

Magistritöö teema valiti teema olulisuse põhjusel, sest riigi jaoks on tähtis, et äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruanded oleksid esitatud tähtajaks. See aitab tagada õigeaegse ja kvaliteetse statistika majanduse kohta ning annab ajakohase ja korrektse ülevaate Eesti riigi majanduse hetkeseisust ja sisemajanduse koguproduktist. Tähtajaks esitatud majandusaasta aruanded võimaldavad nii laenuandjatel kui ka koostööpartneritel hinnata ettevõtte maksevõimet ning investoritel teha investeerimisotsuseid. Õigel ajal esitatud aruanded aitavad tervikuna kaasa suuremale ettevõtluse ja aruandluskeskkonna läbipaistvusele. Moonutatud statistika võib mõjutada nii riigi kui ka erasektori juhtimisotsuseid vales suunas. Neil otsustel võib olla märkimisväärne majanduslik mõju. Teemale lisab aktuaalsust 2020. aasta esimeses pooles kehtinud eriolukord, mis muutis majanduse ebakindlamaks ning võimendas vajadust teha olulisi otsuseid kiiresti. Õigete otsuste tegemine on võimalik ainult aja- ja asjakohaste andmete olemasolul.

Statistika kohaselt esitati aastatel 2010–2018 vaid ligi 50% majandusaasta aruannetest tähtajaks ning ligi neljandik jättis majandusaasta aruande üldse esitamata (Laidroo, Avarmaa 2020). Sellest tulenevalt soovib töö autor uurida, miks Eesti äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused ei suuda majandusaasta aruannete esitamisel kinni pidada seaduses sätestatud tähtajast.

Töö eesmärk on selgitada välja põhjused, miks Eesti äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused hilinevad majandusaasta aruannete esitamisega registrile. Samuti pakutakse välja võimalikud meetmed, mis võiksid eelnimetatud motiveerida majandusaasta aruandeid tähtajaks esitama. Autor soovib magistritöös leida vastused järgmistele küsimustele:

- 1) Miks Eesti äriühingud hilinevad majandusaasta aruande esitamisega registrile?
- 2) Miks Eesti mittetulundusühingud ja sihtasutused hilinevad majandusaasta aruande esitamisega registrile?
- 3) Kas ja millises osas erinevad põhjused, miks äriühingud ning mittetulundusühingud ja sihtasutused hilinevad majandusaasta aruande esitamisega?
- 4) Millised meetmed võiksid kaasa aidata majandusaasta aruannete tähtaegsele esitamisele?

Töö uurimisobjekt on Eestis registreeritud äriühingud, mittetulundusühingud (v.a korteriühistud) ja sihtasutused, mis hilinesid 2017. aasta majandusaasta aruande esitamisega registrile. Korteriühistuid pole töös uuritud, sest 2018. aastal sundmoodustati palju uusi korteriühistuid ning seetõttu oleks liiga vara uurida korteriühistute majandusaasta aruannete esitamise praktikat. Töös tugineti 2017. aasta majandusaasta aruande esitamise andmetele, sest need on viimased täielikud andmed, mille põhjal on võimalik eristada majandusaasta aruande esitamisega hilinejaid ja majandusaasta aruande mitteesitajaid. Majandusaasta aruande mitteesitamisega seotud põhjuseid ei ole töös uuritud.

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks koostati kaks valimit: üks 2017. aasta majandusaasta aruande esitamisega hilinevad äriühingute kohta ja teine 2017. aasta majandusaasta aruande esitamisega hilinevad mittetulundusühingute ja sihtasutuste kohta. Uurimuse tegemiseks kasutati ankeetküsitlust – koostati kaks küsimustikku, mis ülesehituselt ja sisult on peaaegu ühesugused, kuid võtavad arvesse äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste erinevusi. Küsimustike koostamisel tugineti ka varasematele majandusaasta aruannete esitamist käsitletud empiirilistele uurimustele. Lisaks ankeetküsitlusele tehti täiendavad intervjuud majandusaasta aruande esitamisel hilinevadega. Ankeetküsitluse ja intervjuudega kogutud andmete analüüs peaks aitama vastata uurimisküsimustele ning võimaldada välja pakkuda sobivad meetmed, mis võiksid soodustada majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist ning seeläbi tagada parema ülevaate Eesti riigi majandusest.

Magistritöö on jaotatud kaheks peatükiks. Esimeses peatükis antakse kõigepealt ülevaade majandusaasta aruannete koostamise ja esitamise õiguslikust taustast Eestis. Muuhulgas käsitletakse, kust tuleb kohustus esitada majandusaasta aruanne ja millistele kriteeriumitele peab majandusaasta aruanne vastama ning millised sanktsioonid rakenduvad majandusaasta aruande mittetähtaegsel esitamisel. Seejärel selgitatakse, miks on vajalik majandusaasta aruande tähtaegne esitamine ja kes on majandusaasta aruannete kasutajad. Lõpetuseks analüüsitakse eri tegureid, mis võivad mõjutada majandusaasta aruande tähtaegset esitamist. Teises peatükis otsitakse püstitatud uurimisküsimustele vastuseid. Kõigepealt kirjeldatakse detailsemalt uurimismetoodikat ja uurimuse korraldust. Seejärel antakse ülevaade uuringu tulemustest ning lõpetuseks antakse soovitusi majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmiseks.

Nii äriühingud kui ka mittetulundusühingud ja sihtasutused esitavad kinnitatud majandusaasta aruande Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonnale. Autor on samatähenduslikuna kasutanud

töös lühidalt terminit „register“. Avalikustatud majandusaasta aruanded on kättesaadavad e-äriregistris.

Autor tänab magistritöö juhendajat Paavo Siimanni ja kaasjuhendajat Kirsti Rummat nõuannete ja panustatud aja eest. Samuti tänab autor võimaluse eest osaleda Rahandusministeeriumi uurimisprojektis, mis tegi töö valmimise võimalikuks.

1. MAJANDUSAASTA ARUANNE JA SELLE ESITAMIST MÕJUTAVAD TEGURID

1.1. Majandusaasta aruande koostamine ja esitamine Eestis

1.1.1. Majandusaasta aruande koostamise ja esitamise õiguslik taust Eestis

Kõik Eestis registreeritud äriühingud (s.o täisühingud, usaldusühingud, osaühingud, aktsiaseltsid ja tulundusühistud), mittetulundusühingud ja sihtasutused on kohustatud lõppenud majandusaasta kohta koostama ja esitama majandusaasta aruande. Seaduslik alus majandusaasta aruande koostamise kohustusele tuleneb raamatupidamise seaduse §-st 14, mille kohaselt peab raamatupidamiskohustuslane koostama lõppenud majandusaasta kohta majandusaasta aruande. Õiguslik alus majandusaasta aruande esitamise kohustusele tuleneb vastavalt äriseadustiku §-dest 97¹, 179 ja 334 (kinnitatud majandusaasta aruanne koos kasumi jaotamise või kahjumi katmise ettepanekuga ja müügitulu jaotusega esitatakse registrile), mittetulundusühingute seaduse §-st 36 (kinnitatud majandusaasta aruanne koos andmetega aruandeaasta põhitegevusala kohta esitatakse registrile) ja sihtasutuste seaduse §-st 34 (kinnitatud majandusaasta aruanne koos andmetega aruandeaasta põhitegevusala kohta esitatakse registrile). Olenemata juriidilise isiku tegevusvormist ja sellest, kas juriidilises isikus majandusaasta jooksul üldse (majandus)tegevus toimus, tuleb majandusaasta aruanne registrile esitada kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu. Erandina pikendati 2020. aastal äriseadustiku § 525⁸, mittetulundusühingute seaduse § 111⁵ ja sihtasutuste seaduse § 85³ kohaselt majandusaasta aruande esitamise tähtaega kuni 31. oktoobrini. Erand kehtib sellistele täisühingutele, usaldusühingutele, osaühingutele ja aktsiaseltsidele ning mittetulundusühingutele ja sihtasutustele, kellel on kohustus esitada majandusaasta aruanne ajavahemikus 12. märtsist 31. augustini.

Juhul kui juriidilisele isikule kehtib audiitorkontrolli kohustus, tuleb vastavalt äriseadustiku §-dele 97¹, 179 ja 334 ning sihtasutuste seaduse §-le 34 koos majandusaasta aruandega esitada registrile ka vandeaudiitori aruanne. Audiitorkontrolli kohustus on sätestatud audiitortevuse seaduses. Vastavalt audiitortevuse seaduse §-dele 91 ja 92 tehakse audiitorkontrolli

kohustuslikkuse korral kas audit või ülevaatus. Tingimused, mille täitmisel on juriidilisel isikul auditi või ülevaatuskohustus, on esitatud vastavalt töö lisades 1 ja 2.

Majandusaasta pikkus on 12 kuud ja see ühtib kalendriaastaga, kui raamatupidamiskohustuslase põhikirjas või muus tegevust reguleerivas dokumendis pole sätestatud teisiti. Majandusaasta võib olla lühem või pikem kui 12 kuud, näiteks raamatupidamiskohustuslase asutamisel, lõpetamisel või majandusaasta alguskuupäeva muutmisel. Samas ei tohi majandusaasta pikkus ületada 18 kuud. (RPS § 13) See tähendab, et juriidilisel isikul pole kohustust esitada oma asutamisaasta majandusaasta aruannet kuus kuud pärast majandusaasta lõppu, kui juriidilise isiku majandusaasta ühtib kalendriaastaga ning juriidiline isik asutati aasta teises pooles.

Majandusaasta aruanne koosneb raamatupidamise aastaaruandest ja tegevusaruandest. Erandina on lubatud mikroettevõtjal, kes lähtub finantsarvestuse ja -aruandluse korraldamisel Eesti finantsaruandluse standardist, koostada üksnes raamatupidamise aastaaruandest koosnev majandusaasta aruanne. (RPS § 14) Raamatupidamise aastaaruanne koosneb omakorda põhiaruannetest ja lisadest. Raamatupidamise aastaruande põhiaruanded on bilanss, kasumiaruanne, rahakäibe aruanne ja omakapitali muutuste aruanne. Siinjuures kehtib taas erand mikro- ja väikeettevõtjale, kelle raamatupidamise aruanne peab koosnema vähemalt bilansist ja kasumiaruandest ning lisadest – juhul kui finantsarvestuse ja -aruandluse korraldamisel lähtutakse Eesti finantsaruandluse standardist. (RPS § 15) Raamatupidamise seaduse §-s 21 on välja toodud, millised andmed tuleb esitada raamatupidamise aastaaruande lisades. Samuti on raamatupidamise seaduse §-s 21 täpsustatud, millised erisused kehtivad mikro- ja väikeettevõtjale ning mittetulundusühingutele ja sihtasutustele. Majandusaasta aruande taksonoomia ja selle alusel koostatavad aruandevormid on kehtestatud valdkonna eest vastutava ministri määrusega, määrates kindlaks ka taksonoomia standardi, elemendid ja haldaja (RPS § 14¹).

Majandusaasta aruande koostamine hõlmab endas mitut tegevust (RPS § 14):

- 1) raamatupidamise aastaaruande koostamine;
- 2) tegevusaruande koostamine;
- 3) majandusaruande heakskiitmine.

Majandusaasta aruande koostamisele järgneb majandusaasta aruande esitamine, mis hõlmab järgmisi tegevusi (RPS § 14):

- 1) Audiitorkontroll – juhul, kui ühingul on auditi või ülevaatuse kohustus tulenevalt töö lisades 1 ja 2 välja toodud kriteeriumite täitmisest.
- 2) Majandusaasta kasumi jaotamise või kahjumi katmise ettepaneku koostamine – asjakohane üksnes äriühingute puhul.
- 3) Majandusaasta aruande esitamine kinnitamiseks – sõltuvalt juriidilise isiku vormist kinnitavad aruande kas osanikud, üldkoosolek või nõukogu.

Sõltumata juriidilise isiku tegevusvormist, on juriidilise isiku juhatuse kohustus esitada majandusaasta aruanne õigel ajal registrile. Kui juriidilise isiku juhatus ei esita registrile aruannet seaduses ettenähtud tähtaja jooksul, võib registripidaja trahvida ettevõtjat ja kõiki andmete esitamiseks kohustatud isikuid tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud ulatuses (s.o kuni 3200 eurot, kuid mitte vähem kui 200 eurot) (ÄS § 71, TsMs § 46).

Juhul kui osaühing, aktsiaselts või tulundusühistu ei esita kuue kuu jooksul pärast seaduses sätestatud majandusaasta aruande esitamise tähtaega majandusaasta aruannet registrile, kohustab registripidaja teda registrist kustutamise hoiatusel esitama majandusaasta aruande määratud tähtaja jooksul, mis peab olema vähemalt kuus kuud. Kui äriühing ei esita selle tähtaja jooksul majandusaasta aruannet ega mõjuvat põhjust, mis takistab tal aruannet esitamast, võib registripidaja avaldada väljaandes Ametlikud Teadaanded teate majandusaasta aruande esitamata jätmise kohta ettenähtud aja jooksul. Samuti võib registripidaja kutsuda äriühingu võlausaldajaid üles teatama oma nõuetest äriühingu vastu ja taotlema likvideerimismenetluse läbiviimist kuue kuu jooksul, alates teate avaldamisest koos hoiatusega, et vastasel korral võidakse äriühing registrist kustutada likvideerimismenetluseta. Kui äriühing ei esita nimetatud teate avaldamisest alates kuue kuu jooksul majandusaasta aruannet ega mõjuvat põhjust, mis takistab tal aruannet esitamast, ning äriühingu võlausaldajad ei ole taotlenud selle likvideerimist, võib registripidaja äriühingu registrist kustutada. (ÄS § 60) Mittetulundusühingute seaduse § 36¹ kohaselt ja sihtasutuste seaduse § 34¹ kohaselt rakenduvad vastavalt mittetulundusühingutele ja sihtasutustele majandusaasta aruande mittetähtaegsel esitamisel samasugused tähtajad ja nõuded, nagu on välja toodud äriühingute puhul.

Samas võib majandusaasta aruande mitteesitamist ära kasutada võrdlemisi lihtsa viisina juriidilise isiku likvideerimiseks ja seeläbi sellest vabanemiseks. Seetõttu ei pruugi juriidilise isiku likvideerimine olla meede, mis motiveeriks majandusaasta aruandeid õigel ajal esitama. Teiselt poolt on likvideerimise hoiatuste ja likvideerimisega alustamise tähtajad niivõrd pikad, et sellise

hilinemisega esitatud aruanded ei aita kaasa Eesti majanduse hetkeseisust ajakohase ja korrektse statistika saamisele. Majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist soodustavaid võimalikke meetmeid käsitletakse pikemalt töö teises peatükis.

1.1.2. Majandusaasta aruande esitamise olulisus Eestis

Raamatupidamise aastaaruanne peaks võimaldama aruande kasutajal, kellel on aruandest arusaamiseks piisavad finantsteadmised, saada asjakohast ning tõepäraselt esitatud informatsiooni raamatupidamiskohustuslase finantsseisundi, -tulemuse ja rahakäibe kohta. Viimase kohta siis, kui ettevõtjal on raamatupidamise seadusest tulenev rahakäibe aruande koostamise kohustus või juhul, kui mikro- või väikeettevõtja on vabatahtlikult valinud selle koostamise. (RPS § 15) Raamatupidamise aastaaruandes avaldatud infot täiendab tegevusaruanne, mis lisab raamatupidamise aruandele konteksti, kirjeldades tegevusi ja asjaolusid, mis on olulised finantsseisundi ja majandustegevuse hindamisel.

Finantsaruanded on kõige täielikumad, objektiivsemad ja usaldusväärsemad andmed, mille põhjal nende kasutajad saavad kujundada ettevõtte finantsseisundist arvamuse (Sprčić 2014). Õigeaegse finantsaruandluse tähtsus seisneb ajakohase informatsiooni kättesaadavaks tegemises enne, kui see kaotab oma võime mõjutada olulisi otsuseid (Ismail, Chandler 2004). Majandusaasta aruannete kasutajad, kes tuginevad otsustes majandusaasta aruandes avalikustatud andmetele, jagunevad kaheks: ettevõttesisesed ja ettevõttevälised kasutajad.

Ettevõttesiseselt kasutab majandusaasta aruandeid tegevjuhtkond juhtimisotsuste tegemiseks. Majandusaasta aruanne võimaldab tegevjuhtkonnal analüüsida organisatsiooni tegevust ja tuvastada võimalikud kõrvalekalded seatud eesmärkidest. Samuti võimaldab majandusaasta aruandes toodud info juhtkonnal teha otsuseid tulevaste investeeringute suhtes. (Osadchy *et al.* 2018) Majandusaasta aruannete ettevõtteväliseid kasutajaid on tunduvalt rohkem. Majandusaasta aruannete ettevõttevälised kasutajad on muuhulgas (*Ibid.*):

- 1) ettevõtte aktsionärid, asutajad, investorid, ettevõtte raha praegused ja võimalikud omanikud;
- 2) praegused ja võimalikud kreditorid;
- 3) seadusandlikud asutused;
- 4) Maksu- ja Tolliamet;
- 5) tarnijad ja kliendid;
- 6) meedia,
- 7) riik.

Majandusaasta aruandes avalikustatud info põhjal on võimalik hinnata juhtkonnapoolset ettevõtte ressursside kasutamise efektiivsust. Tarnijatel ja klientidel on võimalik majandusaasta aruannete põhjal teha otsuseid ettevõttega äritegevuse alustamise või jätkamise suhtes. Meedia kasutab majandusaasta aruandeid mitmesuguste pingeridade koostamiseks. Analüütikud kasutavad majandusaasta aruandeid ettevõtte- ja valdkonnapõhistes analüüsides ja trendide hindamisel. Kreeditorid hindavad majandusaasta aruannete põhjal ettevõtte majanduslikku seisut ja krediivõimelisust – kas ja millistel tingimustel laenu anda või pikendada, kas ettevõtte on võimeline antud laenu tagasi maksma, millises ulatuses on tagatised vajalikud jms. (*Ibid.*)

Kuna majandusaasta aruannetel on palju kasutajaid, on varem uuritud, kuidas ettevõtjad ise tajuvad majandusaasta aruande olulisust teistele osapooltele. Minnise ja Schroffi (2017) empiirilise uurimuse kokkuvõtte ettevõtjate (2032 vastanut) ja standardiloojate (25 vastanut) hinnangust majandusaasta aruannete kasutamisele eri osapoolte poolt on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Ettevõtjate ja standardiloojate hinnangud majandusaasta aruannete kasutamisele eri osapoolte poolt

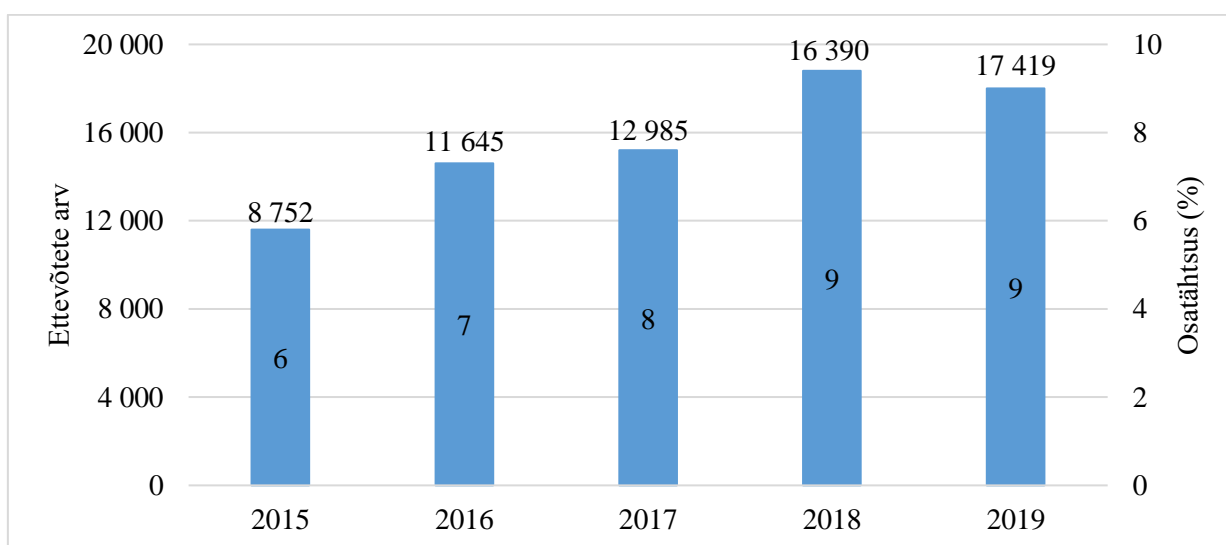
Aruande kasutajad	Ettevõtjate hinnangul kasutavad (%)	Standardiloojate hinnangul kasutavad (%)
Laenuandjad	69,4	84,0
Konkurendid	61,4	92,0
Maksuamet	58,4	84,0
Teised riiklikud asutused	43,6	84,0
Tarnijad	46,4	72,0
Võimalikud investorid	42,6	84,0
Olemasolevad investorid	33,0	52,0
Juhtkond	32,6	36,0
Kliendid	28,8	44,0
Töötajad	12,2	41,7
Teised huvitatud osapooled (nt naabrid, sugulased jt)	13,1	32,0
Muu	7,1	–

Allikas: Minnis, Shroff (2017)

Tabelist 1 järeldub, et standardiloojate hinnangul kasutatakse majandusaasta aruandeid rohkem kui ettevõtjate hinnangul. Kõige suuremad erinevused ettevõtjate ja standardiloojate arvamuse vahel on seotud võimalike investorite (41,4%), teiste riiklike asutuste (40,4%), konkurentide (30,6%) ja töötajatega (29,5%). (*Ibid.*) Seega võib järeldada, et ettevõtjad ei pruugi mõista majandusaasta aruande tähtaegse esitamise olulisust. Neil on ainult teadmised, et see on seadusest tulenev kohustus.

Ettevõtjate hinnangul kasutavad majandusaasta aruandeid kõige rohkem laenuandjad ja võlausaldajad (*Ibid.*). Majandusaasta aruannete tähtaegne esitamine võib mõjutada ettevõttele antavaid reitinguid. See omakorda võib mõjutada laenude saamist ja nende kulukust. (Clatworthy, Peel 2016) Suurim ja kogenum ettevõtte, kes annab Eestis ettevõtete suhtes krediidi hinnanguid, on AS Creditinfo Eesti. Krediidi hinnangu andmisel tuginetakse ettevõtte majandus-, finants- ja maksekommitee andmetele ning need arvutatakse ümber iga kord, kui tekib muutus hinnangut mõjutavates andmetes (sh majandusaasta aruannetes). AS-i Creditinfo Eesti ettevõtetele antud krediidi hinnanguid kasutavad otsuste tegemisel Eesti pangandus-, telekommunikatsiooni, kütuse, kaubandus- ja muude sektorite krediteerijad. (Pressiteade ... 2017)

Majandusaasta aruande tähtajaks esitamata jätmist seostatakse nõrkade majandustulemuste teadliku varjamisega (*Ibid.*). Seetõttu annab AS Creditinfo Eesti igal aastal oktoobris ülevaate sellest, kui paljude varem positiivse krediidi hinnanguga ettevõtete krediidi hinnangud on muutunud negatiivseks tulenevalt viimase majandusaasta aruande esitamata jätmisest. Joonis 1 annab ülevaate sellest, kui paljude ettevõtete krediidi hinnangud on muutunud positiivsest negatiivseks aastatel 2015–2019 ja millise osatähtsusega on sellised ettevõtted kõigist ettevõtetest.

Joonis 1. Ettevõtete arv, mille krediidi hinnang on muutunud positiivsest negatiivseks aastatel 2015–2019, ja osatähtsus kõigist ettevõtetest

Allikas: Autori koostatud tabelis 2 ja lisas 3 toodud andmete alusel

Jooniselt 1 järeldub, et aastatel 2015–2019 on igal aastal järjest rohkemate ettevõtete krediidi hinnang muutunud negatiivseks. See tähendab, et järjest rohkem ettevõtteid on jätnud oma majandusaasta aruande tähtajaks (ja vähemalt kuni krediidi hinnangu andmiseni) esitamata.

Sealjuures on kõigil viiel aastal enim negatiivseid krediidi hinnanguid saanud kutse, teadus- ja tehnikaalal, hulgi- ja jaekaubanduses ning kinnisvaraalal tegutsevad ettevõtted (Lisa 3).

Tegelikkuses on majandusaasta aruande mittetähtaegseid esitajaid palju rohkem. Aastate 2014–2018 kohta esitati ligikaudu pooled Eesti äriühingute majandusaasta aruanded mittetähtaegselt. Kõige kõrgem majandusaasta aruande esitamata jätmise osatähtsus on 2018. aasta majandusaasta aruannete hulgas, sest võrreldes varasemate aastatega on nende esitamiseks olnud lühem aeg. See tähendab, et osa hilinejaid võib olla hetkel loetud mitteesitajaks. (Laidroo, Avarmaa 2020) Ülevaade sellest, kui palju aastate 2014–2018 Eesti äriühingute majandusaasta aruannetest esitati tähtajaks, hilinemisega või jäeti üldse esitamata, on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Ülevaade perioodi 2014–2018 Eesti äriühingute majandusaasta aruannete esitamisest

Aasta	Tähtaegne		Hilinenud		Esitamata	
	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)
2014	75 492	50	43 592	29	32 091	21
2015	82 264	51	44 100	28	33 840	21
2016	85 298	50	48 309	28	36 509	21
2017	85 270	49	50 698	29	38 707	22
2018	87 332	45	47 314	25	58 142	30

Allikas: Laidroo, Avarmaa 2020

Äriühingutega sarnaselt on ka ligi pooled Eesti mittetulundusühingud ja sihtasutused esitanud aastate 2014–2018 majandusaasta aruanded mittetähtaegselt. Ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul on 2018. aasta majandusaasta aruande esitamata jätmise osatähtsus suurem võrreldes varasemate aastatega. (Laidroo, Avarmaa 2020) Ülevaade sellest, kui palju aastate 2014–2018 Eesti mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannetest esitati tähtajaks, hilinemisega või jäeti üldse esitamata, on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Ülevaade perioodi 2014–2018 Eesti mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisest

Aasta	Tähtaegne		Hilinenud		Esitamata	
	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)
2014	10 207	48	7 084	34	3 783	18
2015	11 624	53	6 053	27	4 371	20
2016	11 816	53	6 335	28	4 078	18
2017	11 446	53	6 143	29	3 876	18
2018	11 287	50	5 158	23	5 957	27

Allikas: Laidroo, Avarmaa 2020

Lisaks on majandusaasta aruanne üks olulisemaid statistika tegemisel kasutatavaid andmestikke. Seega on majandusaasta aruande tähtaegne esitamine oluline, sest puudulike andmetega pole võimalik anda korrektset ja terviklikku ülevaadet majanduse olukorrast ja arengust. Riikliku statistika põhjal tehakse olulisi otsuseid nii Eestis kui ka Euroopa Liidus ning neil otsustel võib olla märkimisväärne majanduslik mõju. Näiteks sõltub Eesti riigi omaosaluse suurus Euroopa Liidu eelarves Statistikaameti andmete põhjal arvutatud rahvusliku kogutulu näitajast. (Saareoja, Põldsaar 2012)

Seega on majandusaasta aruannetel oluline osa riiklikus statistikas. Riiklikku statistikat kogutakse eesmärgil kajastada ühiskonna olukorda ja muutusi ning varustada ühiskonda rahvastiku, sotsiaalvaldkonna, majanduse ja keskkonna arengu seisukohalt olulise teabega. Riiklik statistika on kvantitatiivne, kvalitatiivne, kokkuvõtlik ja üldistav teave, mis iseloomustab massnähtust vaatlusaluses kogumis ja mis saadakse riikliku statistika programmi raames andmete statistilise töötlemise tulemusena. Riiklikku statistikat kasutatakse arengukavade ja prognooside koostamiseks, poliitikate kujundamiseks, teadus- ja rakendusuuringute tegemiseks ning teadmuspõhiste otsuste langetamiseks. (RStS § 1)

Statistikaamet kogub juriidilistelt isikutelt eraldi aruandevormidega osaliselt ka neid andmeid, mis võivad olla majandusaasta aruandes avalikustatud. Võimaluse korral kasutataksegi majandusaasta aruandes avalikustatud andmeid ettevõtte kompleksse kalendriaasta aruande (EKOMAR), „Põllumajandus-, metsamajandus- ja kalandusettevõtete majandusnäitajate“, „Finantsvahendus ja finantsvahenduse abitegevuse“ ja „Kasumitaotluseta organisatsioonide“ küsimustike eeltäitmiseks. Eeltäitmise eeldus on esitatud majandusaasta aruanne. Kõrvutades statistiliste aruannete näitajate ja majandusaasta aruande taksonoomia elementide loendit, on näitajate maksimaalne ühisosa statistiliste aruannete lõikes järgmine (Saareoja, Põldsaar 2012):

- 1) põllumajandus-, kalandus- ja metsamajandusettevõtete aruandes 43% küsitavatest näitajatest;
- 2) finantsvahenduse ja finantsvahenduse abitegevusala ettevõtete aruandes 68% küsitavatest näitajatest;
- 3) ülejäänud tegevusaladega ettevõtete aruannetes (s.o EKOMAR) 59% küsitavatest näitajatest;
- 4) kasumitaotluseta organisatsioonide aruandes 64% küsitavatest näitajatest;
- 5) korteri- ja elamuühistu aruandes 79% küsitavatest näitajatest;
- 6) garaaži-, aiandus-, vee- ja hooneühistu ning majaomanike ühistu aruandes 76% küsitavatest näitajatest.

Raamatupidamise seaduses § 14 kohaselt ei või riigi või kohaliku omavalitsuse asutus või muu avalikke ülesandeid täitev isik nõuda raamatupidamiskohustuslaselt nende taksonoomiaga hõlmatud andmete esitamist, mis raamatupidamiskohustuslane on seaduses sätestatud korras esitanud registrile avaldamiseks koos majandusaasta aruandega. Taksonoomiaga hõlmatud andmete esitamise nõudmine on lubatud järgmistel juhtudel (RPS § 14 lg 5):

- 1) Andmeid nõutakse enne, kui raamatupidamiskohustuslane on andmed registrile esitanud ja kui registrile majandusaasta aruande esitamiseks sätestatud tähtaega ei ole võimalik ära oodata.
- 2) Andmeid nõutakse registrile esitatud andmetega võrreldes erineva perioodi kohta ja kui registrile esitatud andmetest ei ole võimalik soovitud andmeid mõistlikult tuletada. Näiteks juhtudel, kus majandusaasta ei ühti kalendriaastaga või majandusaasta aruanne on koostatud pikema kui 12-kuulise perioodi kohta.
- 3) Nõutavate andmete mõisted ei ole taksonoomia elementide mõistetega identsed ja kui taksonoomia elementide andmetega ei ole võimalik soovitud eesmärki saavutada.

Tegelikkuses võib eelmainitud ühiseid näitajaid olla märksa vähem järgmistel põhjustel (Saareoja, Põldsaar 2012):

- 1) kasumitaotluseta organisatsioonide kolme statistilise aruande esitamise tähtaeg on oluliselt varasem kui majandusaasta aruande võimalik esitamise aeg;
- 2) majandusüksusel ei ole kohustust anda majandusaasta aruande lisades infot taksonoomia kõigi näitajate kohta (lähtutakse olulisuse printsiibist);
- 3) majandusaasta aruande koostamisel ei kasutata taksonoomia elemente, vaid info edastamiseks tarvitatakse enda loodud näitajaid, mis ei ole taksonoomia elemendid;
- 4) majandusaasta ei lange kokku kalendriaastaga;
- 5) kõik majandusüksused pole kohustatud majandusaasta aruande koostamisel kasutama taksonoomiat;
- 6) majandusaasta aruanne esitatakse hilinemisega.

Juhul kui majandusaasta aruannet ei esitata õigel ajal, tuleb küsimustikus sisestada rohkem andmeid, mis omakorda suurendab küsimustiku täitmisele kuluvat aega. Kui majandusaasta aruanne on esitatud õigel ajal, tuleb eelmainitud aruandevormides täita ainult see osa, mida pole majandusaasta aruandes nõutud või seal avaldatud (lähtudes olulisuse printsiibist).

Lisaks sellele, et majandusaasta aruannete põhjal koostatakse Eesti riigile olulist statistikat, oodatakse statistikat ka Euroopa Liidu tasemel. Selleks, et tagada andmete rahvusvaheline ja

ajaline võrreldavus, tuleb riikliku statistika tegemisel arvestada rahvusvaheliselt kokku lepitud metoodikat (Saareoja, Põldsaar 2012). Majandusaasta aruandeid kasutatakse statistika tegemisel, mille tulemustest oleneb näiteks, kui palju Eesti saab Euroopa Liidust raha või ettevõtlustoetust, samuti see, kui palju Eesti peab Euroopa Liidule tegema makseid. Samuti kasutatakse seda statistikat riigi reitingu määramisel. Sellest omakorda sõltub riigi laenude saamine ja laenu kulukus. Kui rahvusvaheliselt kokku lepitud nõudmisi kvaliteetse statistika suhtes ei suudeta täita ning teistele riikidele ei anta õigel ajal võrreldavat ja kvaliteetset statistikat, võib riigile määrata üle 30 miljoni euro suuruse trahvi mittekvaliteetse statistika esitamise eest (Majandusaasta ... 2020).

Majandusaasta aruannetel on palju kasutajaid, kes tuginevad otsuste tegemisel majandusaasta aruandes avalikustatud infole. Avalikustatud andmete põhjal on võimalik õigeid otsuseid teha ainult siis, kui majandusaasta aruanded on esitatud õigel ajal. Sellisel juhul annavad majandusaasta aruanded edasi ajakohast infot juriidilise isiku finantsseisundist ja -tulemusest.

1.2. Majandusaasta aruande esitamist mõjutavad tegurid

Hinnates võimalikke tegureid, mis võivad mõjutada ettevõtete majandusaasta aruannete esitamist, võiks alustada ettevõtte üldistest karakteristikutest, nagu ettevõtte vanus ja tegevusala. Tuginedes õppimiskõvera teooriale, on välja pakutud, et mida vanem on ettevõtte, seda vähem võiks kuluda aega majandusaasta aruande koostamisele, sest seda rohkem majandusaasta aruandeid on ettevõtte varem koostanud. Tänu sellele on tõenäolisemalt olemas toimivad andmete kogumise, töötlemise ja avaldamise protsessid. (Owusu-Ansah 2000) Hilisemad uurimused on seda seost küll kinnitanud, kuid mitte olulise tegurina. Ettevõtte vanusest tähtsamana on välja toodud ettevõtte varasemat käitumist majandusaasta aruannete esitamisel. Kui ettevõtte on varem esitanud majandusaasta aruanded õigel ajal, siis suurema tõenäosusega teeb ta seda ka tulevikus. (Luypaert *et al.* 2006) Ka Clatworthy ja Peel (2016) on oma uurimuses jõudnud järeldusele, et tõenäosus majandusaasta aruande esitamisega hilineda on suurem nende ettevõtete puhul, kes on eelnevatel aastatel samuti hilinenud.

Veel võib majandusaasta aruande tähtaegne esitamine olla seotud ettevõtte tegevusega – ühelt poolt ettevõtte tegevusvaldkond ja teiselt poolt ettevõtte tegevuse keerukus (nt üks või mitu ärisuunda, rahvusvahelisus vms). Ettevõtte tegevusvaldkonna ja majandusaasta aruande esitamise

kiiruse vahelise seose analüüsimisega seotud uurimuste tulemused on olnud erinevad ja üheseid järeldusi selle põhjal teha on keeruline. Varasemad uurimused ettevõtte tegevusala ja majandusaasta aruannete esitamise vahelise seose suhtes on leidnud, et teenindusettevõtted ja finantsinstitutsioonid võivad olla kiiremad majandusaasta aruannete esitajad, sest neil puuduvad üldiselt varud ning tänu sellele pole vaja teha ajamahukaid inventuure ja varude väärtuse hindamist (Owusu-Ansah, Leventis 2006). Samuti on kiiremat majandusaasta aruannete esitamist teenindusettevõtete puhul kinnitanud Ika ja Ghazali (2012) ning finantsinstitutsioonide puhul Iyoha (2012). Finantsinstitutsioonide kiirem majandusaasta aruannete esitamine võib olla seotud ka rohkemate regulatsioonidega ja nendest tulenevate karistustega.

Äritegevuse keerukus mõjutab majandusaasta aruande koostamiseks vajalikku panust. See tähendab, et andmete kogumiseks ja kontrollimiseks on vajalik suurem pingutus. See omakorda suurendab tõenäosust majandusaasta aruande esitamisega hilineda. (Ettredge *et al.* 2006) Varasemate uurimuste tulemused ettevõtte tegevuse keerukuse ja majandusaasta aruannete esitamise omavahelise seose suhtes lähevad lahku. Kui Clatworthy ja Peel (2016) leidsid, et eraomandis olevate ettevõtete puhul mõjutab ettevõtte tegevuse keerukus majandusaasta aruande esitamise aega, siis Impink *et al.* (2012) pole börsil noteeritud ettevõtete puhul sellist seost tuvastanud.

Suurel osal ettevõtetel ühtib majandusaasta kalendriaastaga. Seetõttu võiks eeldada, et kalendriaastaga lõppev majandusaasta tekitab viiteid aruande auditeerimise korral, sest audiitorettevõtjate koormus tõuseb, kuna lühikese aja jooksul on vaja auditeerida palju ettevõtteid. Viitaeg auditeerimisel mõjutab omakorda majandusaasta aruande esitamise aega ja võib tekitada olukorra, kus majandusaasta aruanne esitatakse hilinemisega. (Owusu-Ansah 2000) Sarnaselt audiitorettevõtjatega tõuseb töökoormus raamatupidamisteenuse pakkujatel, kes peavad samuti lühikese aja jooksul koostama paljude ettevõtete majandusaasta aruanded. Nii võib tekkida olukord, kus majandusaasta aruande tähtaegne esitamine pole võimalik raamatupidamisteenuse pakkujast tulenevatel põhjustel. Siinjuures peaks arvestama ka sellega, kui palju aega jätab ettevõtja raamatupidamisteenuse pakkujale majandusaasta aruande koostamiseks. Samas on empiirilised uurimused leidnud, et ettevõtted, kelle majandusaasta ühtib kalendriaastaga, esitavad majandusaasta aruanded pigem kiiremini, võrreldes ettevõtetega, kelle majandusaasta ei lange kokku kalendriaastaga (Wittman 2020, Lee *et al.* 2008).

Ettevõtte suuruse mõju majandusaasta aruannete tähtaegsele esitamisele on laialdaselt uuritud. Suurettevõtetel on rohkem osapooli (*transacting stakeholders*), kes on huvitatud ettevõtte majandusaasta aruandes avalikustatud infost ja teevad (või kaaluvad teha) selle ettevõttega äritehinguid. Lisaks on suurettevõtete tegevuse vastu suurem avalik huvi. Seetõttu eeldatakse, et sellised ettevõtted avaldavad informatsiooni asümmeetría vähendamiseks majandusaasta aruande kiiremini (Breuer *et al.* 2020). Samuti jälgivad suurettevõtteid finantsanalüütikud, kes tuginevad õigeaegsetele majandusaasta aruannetele, et kinnitada või uuendada oma ootusi ettevõtte praeguste ja tulevaste majanduslike väljavaadete suhtes. Samuti võivad finantsanalüütikud tõlgendada õigel ajal esitamata majandusaasta aruandeid katsena varjata infot, mis võib mõjuda ettevõtte väärtusele halvasti. (Owusu-Ansah 2000) Täiendavalt on suurtel ettevõtetel rohkem ressursse (st rohkem töötajaid, rohkem raha, paremad infosüsteemid), mis loovad võimaluse majandusaasta aruande kiiremaks valmimiseks (Du, Wu 2018). Suurtel ettevõtetel on tõenäolisemalt ka toimiv sisekontrollisüsteem, mis omakorda aitab kiirendada ettevõtte auditeerimise käiku (Owusu-Ansah 2000).

Samas on suurtel ettevõtetel tõenäoliselt keerukas äritegevus, millest tulenevalt võib majandusaasta aruande koostamisele kuluda rohkem aega. Sarnaselt äritegevuse keerukusega võib majandusaasta aruande esitamise aega mõjutada aruande keerukus. Varasemates uurimustes on aruande keerukust hinnatud näiteks finantsnäitajatega (nõuded ostjate vastu, varud, müügitulu kasv), mille suurus mõjutab majandusaasta aruande koostamiseks vajalikke täiendavaid tegevusi (nt saldovõrdlused, inventuurid, kuluks kandmise protseduurid). Seetõttu kulub majandusaasta aruande koostamisele rohkem aega ning aruanne esitatakse tõenäolisemalt hiljem. (Du, Wu 2018)

Ettevõtte likviidsusnäitajate mõju majandusaasta aruannete esitamisele on vastuoluline. Ühelt poolt võiks eeldada, et likviidsed ettevõtted esitavad majandusaasta aruande hiljem kui vähem likviidsed ettevõtted, sest neil puudub vajadus kaasata väliseid vahendeid (Bigus, Hillebrand 2017). Teiselt poolt võiks arvata, et just nõrga finantsseisuga ettevõtted esitavad majandusaasta aruande hiljem, sest nõrka finantsseisu ei soovita avalikustada teistele osapooltele (Deloof, Weets 2003). Varasemad likviidsusnäitajate mõju käsitlevad uurimused on pigem kinnitanud viimast väidet (Breuer *et al.* 2020, Clatworthy, Peel 2016), kuid ei Bigus ja Hillebrand (2017) ega Deloof ja Weets (2003) ei leidnud olulist seost likviidsusnäitajatega.

Varasemates uurimustes on otsitud seoseid ka majandusaasta aruande esitamise ja ettevõtte kapitali struktuuri vahel. Sarnaselt likviidsusnäitajatega võiks ka võõrkapitali osatähtsus mõjutada

majandusaasta aruande esitamist vastuoluliselt. Ühelt poolt võib suur võõrkapitali osatähtsus viidata finantsraskustele ning sellisel juhul võiks oodata, et majandusaasta aruanded esitataks pigem hiljem. Teiselt poolt võiks suure võõrkapitali osatähtsusega ettevõtetelt oodata pigem kiiremat majandusaasta aruannete esitamist, sest ettevõtte on rohkem väliseid osapooli, kellele tuleb raporteerida agendikulude leevendamiseks (Bigus, Hillebrand 2017). Varasemates uurimustes on leitud, et ettevõtted, kellel on suur võõrkapitali osatähtsus, esitavad majandusaasta aruande pigem hiljem (Breuer *et al.* 2020, Clatworthy, Peel 2016), kuid sarnaselt likviidsusnäitajate mõju käsitlevate uurimustega pole ka võõrkapital ja majandusaasta aruande esitamise vaheline seos tingimata oluline (Bigus, Hillebrand 2017, Owusu-Ansah, Leventis 2006).

Majandusaasta aruande koostamine on seotud kuludega. Organisatsiooni tasandil mõjutavad aruande avalikustamist (Leuz & Wysocki, 2016):

- 1) otsesed kulud – seotud aruande koostamise, auditeerimise ja levitamisega;
- 2) kaudsed kulud – tekivad sellest, et aruanded on avalikult kättesaadavad ja neid saavad kasutada eri osapooled (sh konkurendid). Ettevõtte tegevussuundade, toodete või ekspordiriikide kasumlikkuse informatsiooni avalikustamine võib oluliselt vähendada ettevõtte motivatsiooni esitada majandusaasta aruanne õigel ajal. Asjaolu, et ettevõtted, kes tunnetavad suuremat konkurentsi, soovivad oma majandusaasta aruanded esitada võimalikult hilja (ei tähenda hilinemisega esitamist), on kinnitust leidnud ka varasemates uurimustes (Lee *et al.* 2008).

Aruande koostamise, auditeerimise ja levitamisega seotud otsesed kulud võivad olla märkimisväärsed (Leuz & Wysocki, 2016). Eelduslikult võiksid need kulud rohkem mõjutada väike- ja mikroettevõtjaid ning mittetulundusühinguid ja sihtasutusi. Olukorras, kus eelmainitudel puudub vajadus anda oma tegevusest ülevaade omanikele või soov taotleda laenu või toetusi (mille puhul oleks vaja majandusaasta aruanne esitada), ei pruugita majandusaasta aruande koostamise kulusid pidada tegevuse jaoks vajalikeks kuludeks. Seetõttu puudub motivatsioon majandusaasta aruande koostamise ja esitamise suhtes.

Samas tasub siinjuures välja tuua, et aruannete avalik kättesaadavus (kuid mitte sellest tuleneda võivad kaudsed kulud) võib samuti oluliselt mõjutada väike- ja mikroettevõtjate aruannete esitamist. Avalikustatavad ettevõtte tulud ja majanduslik seisund on otseselt seotud eraettevõtjaga (ettevõtte majandustulemused kajastavad omaniku rahalist seisut) ja nii väheneb omaniku privaatsus. (Wittman 2020)

Erinevalt äriühingutest ei või mittetulundusühingu eesmärk olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. Mittetulundusühing luuakse põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. (MTÜS § 1) Samamoodi võib sihtasutus kasutada oma tulusid üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks (SAS § 2). Kuigi üldjoontes rakenduvad ettevõtetele kehtivad seaduspärasused ka mittetulundusühingute puhul, tuleb arvestada, et mittetulundusühingute puhul on nende kõige olulisem huvirühm rahastajad (Hyndman, McDonnell 2009). Nii on tähtaegne majandusaasta aruannete esitamine hea moodus anda märku mittetulundusühingu edukast toimimisest. Majandusaasta aruande kiire esitamine tõstab mittetulundusühingu usaldusväärust. (Reheul *et al.* 2014) Samuti leitakse, et majandusaasta aruande olemasolu suurendab tõenäosust korduvate toetuste ja annetuste saamiseks (Parsons 2003). Seega aitavad tähtjaks esitatud majandusaasta aruanded tagada mittetulundusühingu tegevuse jätkuvuse. Reheul *et al.* (2014) on oma uurimuses kinnitanud, et mittetulundusühingud, kes toetuvad tegevuses rohkem toetustele, annetustele ja muudele sarnastele sissemaksetele, esitavad oma majandusaasta aruande kiiremini.

Selgitamaks, mis põhjustel Eesti äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused hilinevad majandusaasta aruannete esitamisega, tuleks majandusaasta aruannete võimalikud hilinemise põhjused rühmitada. See omakorda aitab aru saada, millises majandusaasta aruande koostamise ja esitamise faasis tekivad takistused. Varasemates uurimustes, mille raames on soovitud välja selgitada, mis mõjutab majandusaasta aruannete esitamist, on välja pakutud järgmised majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist mõjutavad tegurid (järjestatud vastavalt olulisusele) (Cao *et al.* 2010):

- 1) väärtpapierijärelevalve komisjoni (s.o SEC-i) järeleuurimine;
- 2) Sarbanes'i-Oxley akti rakendamine;
- 3) raamatupidamise ja aruannete kvaliteet;
- 4) finantseerimine;
- 5) auditeerimise nõue;
- 6) administratiivsed tegevused;
- 7) ettevõtte tegevuse jätkuvuse ja finantsraskused;
- 8) infosüsteemide rakendamine;
- 9) muudatused raamatupidamises;
- 10) vääramatute jõud.

Cao *et al.* (2010) on teinud uurimuse Ameerika Ühendriikide börsiettevõtete seas, kus otsiti 10-K ja 10-Q vormi esitamisega hilinemise põhjuseid. Sellest tulenevalt toodi uurimuses pakutud

klassifikatsioonis kahe kõige olulisema tegurina välja SEC-i järeleuurimise ning Sarbanes'i-Oxley akti rakendamisega seotud põhjused. Kuigi need põhjused pole asjakohased Eesti kontekstis, saab muus osas nende klassifikatsiooni rakendada ka Eesti majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjuste väljaselgitamiseks.

Raamatupidamise ja aruannete kvaliteediga seotud põhjuste all on muu hulgas välja toodud tuvastatud vead ja erinevused, seotud osapooltest tulenevad probleemid ja konsolideerimine, tulude ja kulude kajastamine (*Ibid.*). Autori hinnangul võib ka kõiki raamatupidamise muudatustest (nt arvestuspõhimõtete muutmine, majandusaasta perioodi muutmine) tulenevaid põhjusi pidada raamatupidamise ja aruannete kvaliteediga seotud põhjusteks.

Administratiivsete põhjustena on välja toodud näiteks omanike vahetus, muudatused personalis ja inimressursi puudus (*Ibid.*). Oluliselt võivad just inimressursist tulenevad põhjused mõjutada väike- ja mikroettevõtjate ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist. Ühelt poolt ei pruugi selle jaoks olla piisavalt inimesi, teiselt poolt ei pruugi selle jaoks olla piisavalt teadmisi.

Infosüsteemidega seotud tegurite all on välja toodud näiteks probleemid tarkvaraga (sh üleminekud ühelt tarkvaralt teisele), uute infosüsteemide rakendamine ning probleemid majandusaasta aruande elektroonilise esitamisega (*Ibid.*). Kõik need tegurid on asjakohased ka Eestis majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise kontekstis. Siinjuures võib arvata, et tarkvaraga ja infosüsteemide rakendamisega seotud probleemid on pigem asjakohased suurtes ja keskmistes ettevõtetes, kellel on nende jaoks rohkem rahalisi vahendeid. Majandusaasta aruannete elektroonilise esitamisega puutuvad kokku aga kõik, kellel on vaja majandusaasta aruanne registrile esitada.

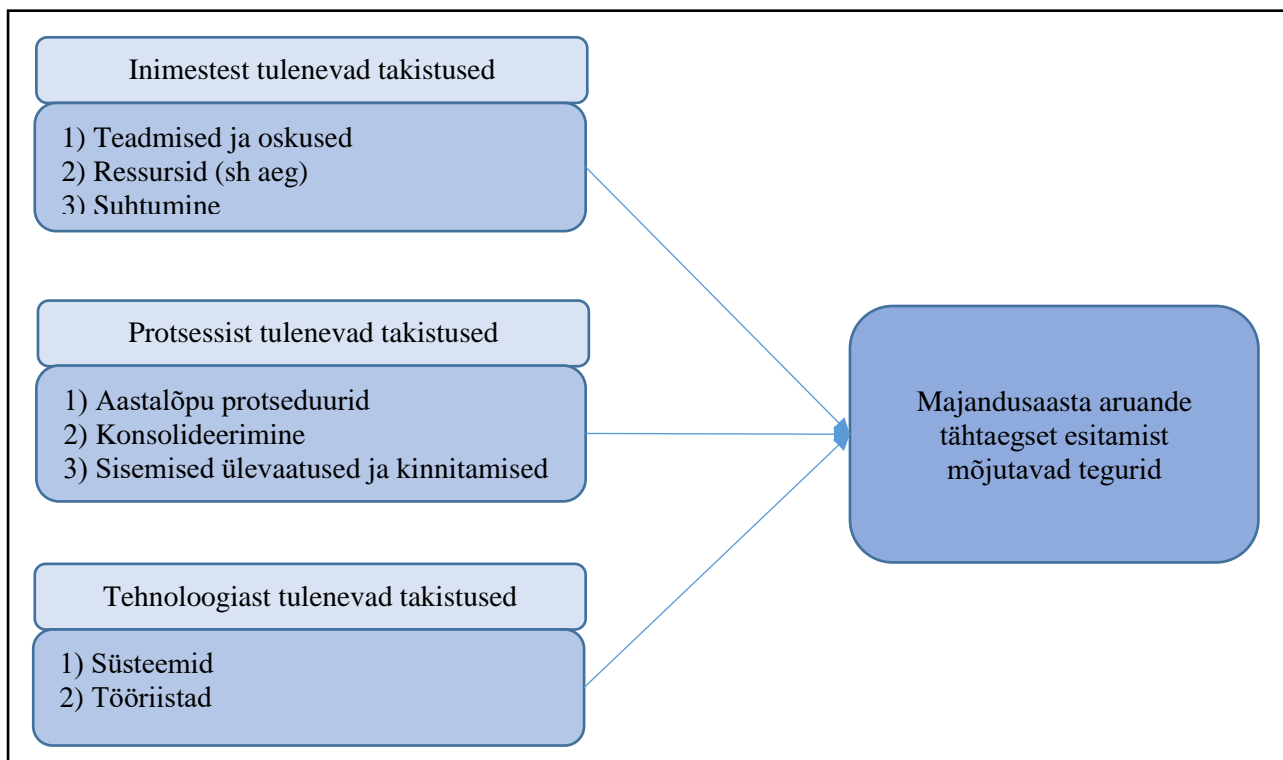
Auditeerimise nõue on samuti üks põhjus, mis võib mõjutada majandusaasta aruande õigeaegset esitamist. Peamised tegurid, mis auditeerimise nõudest tulenevalt rolli mängivad, on auditeerija tüüp ja audiitori arvamuse tüüp. Cao *et al.* (2010) on oma uurimuses välja toonud ka audiitorettevõtja vahetumise ja võimetuse audiitorettevõtjale maksta.

Eelduslikult on rahvusvahelistel audiitorettevõtjatel pikaajane kogemus ja väljatöötatud toimiv auditeerimise meetoodika, millega ettevõttele lähenetakse selle eripärasid arvestades. Samuti on rahvusvahelistel audiitorettevõtjatel rohkem ressursse (sh spetsiifiliste maksu- ja infotehnoloogia

valdkonna teadmistega töötajad), mis võimaldavad kiiremini ja sujuvamalt töö ära teha. Lisaks on rahvusvahelised audiitorettevõtjad motiveeritud oma töö õigeaegses tegemises, et hoida head mainet, mis aitab kaasa turuosa hoidmisele ja selle kasvatamisele. Varasemates uurimustes on leitud, et need ettevõtted, kes kasutavad rahvusvaheliselt tunnustatud audiitorettevõtjat, esitavad ka majandusaasta aruande kiiremini (Owusu-Ansah, Leventis 2006).

Audiitori modifitseeritud arvamust (s.o märkus(t)ega arvamus, vastupidine arvamus, arvamuse avaldamisest loobumine) peetakse n-ö halvaks uudiseks, mis näitab ettevõtte finantsseisundit negatiivses valguses. Seetõttu ei pruugi juhtkond audiitori modifitseeritud arvamust kiiresti aktsepteerida. Juhtkonna ja audiitorettevõtja vahelisele arutelule kulub täiendav aeg, mis omakorda pikendab auditeerimiseks kuluvat aega. Audiitori modifitseeritud arvamuse väljaandmiseks kulub ka audiitorettevõtjal rohkem aega, sest vajalikud on ulatuslikumad auditiprotseduurid. Varasemad empiirilised uurimused on kinnitanud, et audiitori modifitseeritud arvamuse väljaandmiseks kulub rohkem aega kui audiitori märkusteta arvamuse avaldamiseks. Lisaks on täheldatud, et mida tõsisema modifikatsioonitüübiga on tegu, seda suurem on viivitus. (Khoufi, Khoufi 2018) Ühelt poolt pikendab audiitori modifitseeritud arvamuse väljaandmine auditeerimise käiku, mistõttu ei pruugi majandusaasta aruande ja vandeaudiitori aruande tähtaegne esitamine registrile olla võimalik. Teiselt poolt võib audiitori modifitseeritud arvamus mõjutada majandusaasta aruande ja vandeaudiitori aruande registrile esitamist edasi lükkama, sest ei soovita ettevõtte finantsseisundit negatiivses valguses näidata.

Sarnaselt majandusaasta aruande esitamise hilinemise põhjustega on uuritud auditeerimise viitaega mõjutavaid tegureid. Auditeerimise viitaega mõjutavad tegurid on jaotatud kolmeks (Behn *et al.* 2006): inimestest, protsessist ja tehnoloogiast tulenevad takistused. Autori hinnangul on võimalik need tegurid üle kanda ka majandusaasta aruannete esitamisega hilinemisele. Behn *et al.* (2006) poolt klassifitseeritud auditeerimise viitaega mõjutavate tegurite põhjal on koostatud joonis 2, kus need tegurid on üle kantud majandusaasta aruande tähtaegset esitamist mõjutavateks teguriteks.

Joonis 2. Majandusaasta aruande tähtaegset esitamist mõjutavad tegurid
Allikas: Behn *et al.* (2006), autori modifikatsioon

Inimestest tulenevad takistused võivad olla seotud ressurssidega. Eespool tõi autor välja, et majandusaasta aruande valmimist võib mõjutada raamatupidamisteenuse pakkujate koormus. Samuti võib ressursside puudus märkimisväärselt mõjutada väike- ja mikroettevõtjaid, kellel ei ole eraldi raamatupidajat ja kes koostavad oma majandusaasta aruande ettevõtlusega tegelemise kõrvalt ise. Seda on võimalik seostada ka ettevõtja suhtumisega, sest teenuse sisseostmine on täiendav kulu, mida ei pruugita pidada ettevõtluse jaoks vajalikuks. Sama kehtib mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul, millega tegeletakse põhitöö kõrvalt. Sellisel juhul on tõenäoliselt keeruline leida aega majandusaasta aruande koostamiseks. Ühelt poolt võib seda seostada suhtumisega, sest on võimalus, et majandusaasta aruande koostamist ei peeta prioriteediks, kuna samal ajal pole võimalik tegeleda äri ja raha teenida. Teiselt poolt võib seda seostada teadmiste ja oskustega – kui vajalikud teadmised ja oskused puuduvad, kulub majandusaasta aruande koostamisele ka rohkem aega.

Protsessidest tulenevad takistused mõjutavad eelkõige ettevõtteid, kelle puhul on majandusaasta aruande koostamiseks vajalikud täiendavad aastalõpuprotseduurid (nt inventuur, saldovõrdlused vms) või tütarettevõtete konsolideerimine. Seetõttu võivad täiendavad ülevaatused ja kinnitused

olla vajalikud ka majandusaasta aruande koostamisel. Alles siis on võimalik majandusaasta aruanne esitada kinnitamiseks, kuid ka majandusaasta aruande juriidilise isiku sisene kinnitamine võib märkimisväärselt aega võtta.

Tehnoloogiast tulenevad takistused kattuvad Cao *et al.* (2010) klassifikatsioonis välja toodud infosüsteemide rakendamisega seotud teguritega. Eespool tõi autor välja, et kuigi tarkvara ja infosüsteemide rakendamisega seotud probleemid mõjutavad pigem suuri ja keskmisi ettevõtteid, siis tulenevalt majandusaasta aruannete elektroonilisest esitamisest võivad kõik juriidilised isikud tehnoloogiast johtuvate takistustega kokku puutuda.

Tegureid, mis võivad põhjustada majandusaasta aruande esitamisega hilinemist, on palju. Need tegurid võivad erinevalt mõjutada eri suurusega ettevõtteid (nt konsolideerimine võib olla oluline põhjus suurettevõtjate jaoks, kuid ebaoluline väikeettevõtja jaoks). Samuti võivad need tegurid erinevalt mõjutada eri õigusliku vormiga juriidilisi isikuid (nt raamatupidaja puudub tõenäolisemalt mittetulundusühingus kui aktsiaseltsis). Selleks, et tõsta majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist, on vaja aru saada, mis on peamised hilinemise põhjused, mis mõjutavad enim juriidilisi isikuid.

2. UURIMUS MAJANDUSAASTA ARUANNETE MITTETÄHTAEGSE ESITAMISE PÕHJUSTEST EESTIS

2.1. Ülevaade uurimuse metoodikast ja valimist

2.1.1. Uurimuse metoodika kirjeldus

Autor soovib töös välja selgitada majandusaasta aruande esitamisega hilinemise põhjused. Majandusaasta aruande mitteesitamise põhjuseid pole töös uuritud. Seetõttu on töö uurimisobjekt Eestis registreeritud äriühingud, mittetulundusühingud (v.a korteriühistud) ja sihtasutused, mis hilinesid 2017. aasta majandusaasta aruande esitamisega registrile. 2017. aasta majandusaasta aruande esitamise andmed on valitud, sest need on viimased täielikud andmed, mille alusel on võimalik eristada majandusaasta aruande esitamisega hilinejad ja majandusaasta aruande mitteesitajad. Korteriühistuid pole töös uuritud, sest alates 2018. aastast majandatakse kõiki korteriomandeid korteriühistute kaudu. See tähendab, et 2018. aastal sundmoodustati palju uusi korteriühistuid ning erinevalt äriühingutest, mittetulundusühingutest ja sihtasutustest pole korteriühistu loomine enam vabatahtlik. Erinevalt teistest töös uuritavatest juriidilistest isikutest pole kõigil korteriühistutel ka majandusaasta aruande esitamise kohustus ning korteriühistu likvideerimine majandusaasta aruande mitteesitamisel pole võimalik. Ühtlasi oleks praegu liiga vara uurida korteriühistute majandusaasta aruannete esitamise praktikat.

Uurimuse jaoks valimi moodustamine, analüüsi jaoks andmete kogumine (s.o ankeetküsitluse ja intervjuude läbiviimine) ning andmete analüüsiks ettevalmistamine toimus Rahandusministeeriumi tellimisel tehtud Laidroo, Avarmaa (2020) uurimuse „Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs Rahandusministeeriumile“ raames. Magistritöö autori roll nimetatud uurimuses oli ankeetküsitluse tegemise toetamine (sh ankeetküsimustiku küsimuste ja väidete koostamisel osalemine, küsimustiku piloteerimisel osalemine, pilootküsimustiku tagasiside kokkuvõtte tegemine ning lõpliku küsimustiku täiendamine vastavalt tagasisidele, majandusaasta aruande esitamisega hilinevad juriidiliste isikute küsimustiku sisestamine *SurveyMonkey* platvormil), intervjuude tegemine hilinejatega (sh intervjuu küsimuste ettevalmistamine ja vastanute hulgast intervjuueeritavate väljavalimine) ning nende kokkuvõtete

ettevalmistamine (sh intervjuude transkribeerimine ja tulemuste analüüs). (*Ibid.*) Kogutud andmete põhjal majandusaasta aruande esitamisega hilinenud äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastavate põhjuste analüüsi on autor teinud iseseisvalt magistritöö raames.

Analüüsi jaoks vajalike andmete kogumiseks kasutati ankeetküsitlust. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste ankeetküsimustikud on täies mahus esitatud Laidroo, Avarmaa (2020) uurimuse „Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs Rahandusministeeriumile“ lõpparuande lisadena. Magistritöös on autor tuginenud nimetatud küsimustikele osaliselt. Ankeetküsitluse küsimuste ja väidete sõnastamisel tugineti eelnevalt tehtud kvantitatiivsele analüüsile, ettevõtjate ühenduste ja erialaliitudega tehtud intervjuudele ning juhtumianalüüsides saadud sisendile. Enne lõpliku ankeetküsitluse väljasaatmist tehti pilootküsitlus. Selle jaoks moodustati kümneliikmeline rühm, kellel paluti küsimustikule vastata ning ühtlasi hinnata küsimuste arusaadavust, ülesehitust ja nendele vastamiseks kuluvat aega. Saadud tagasiside põhjal täiendati esialgset küsimustikku. Küsimustikud koostati nii eesti kui ka vene keeles (andes vastajale võimaluse valida sobivam). Ankeetküsitlus tehti elektrooniliselt *SurveyMonkey* platvormil. (*Ibid.*)

Magistritöös kasutatud äriühingute küsimustikus oli 17 küsimust ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste küsimustikus 15 küsimust. Küsimustik oli jaotatud kaheks: põhiosa küsimused (5 küsimust nii äriühingute kui ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste küsimustikus) ning juriidilise isiku taustainfot puudutavad küsimused (12 küsimust äriühingute ning 10 küsimust mittetulundusühingute ja sihtasutuste küsimustikus). Põhiosa küsimused olid seotud valitud juriidilise isiku majandusaasta aruande esitamise hilinemise põhjustega. Kõigi küsimuste juures oli vastajal ka kommenteerimisvõimalus. Lisaks sai vastaja anda küsimustiku lõpus nõusoleku vastata täiendavatele küsimustele telefoni teel. (*Ibid.*)

Uurimuses analüüsitav üldkogum on 2017. aasta majandusaasta aruannete esitamisega hilinejad. Üldkogum jaguneb äriühinguteks ning mittetulundusühinguteks ja sihtasutusteks. Üldkogumi leidmiseks kasutati e-äriregistri 2017. aasta andmeid. Kõigepealt sorteeriti välja kõik aktiivsed ettevõtted ning seejärel filtreeriti välja hilinejad. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul tehti sama. Lõpliku üldkogumi moodustasid 50 401 majandusaasta aruande esitamisega hilinenud äriühingut ning 6113 majandusaasta aruande esitamisega hilinenud mittetulundusühingut ja sihtasutust. Valimi moodustamiseks sorteeriti eraldi äriühingud ning mittetulundusühingud ja

sihtasutused asutamiskuupäeva järgi. Seejärel rakendati tõenäosuslikku süstemaatilist valikumeetodit (äriühingute puhul kümnese sammuga ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul viiese sammuga). Valimi moodustasid 4963 majandusaasta aruande esitamisega hilinenud äriühingut ja 1193 majandusaasta aruande esitamisega hilinenud mittetulundusühingut ja sihtasutust. (*Ibid.*) Lõplik vastanute arv ning vastamismäär on esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Ülevaade üldkogumist, valimist ja vastamismäärast

Hilinejad	Üldkogum	Valim	Vastanute arv	Vastamismäär (%)
Äriühingud	50 401	4963	492	9,9
Mittetulundusühingud ja sihtasutused	6113	1193	236	19,8

Allikas: Laidroo, Avarmaa 2020

Tabelis 4 on näha, et küsimustikule vastas 492 äriühingut ning 236 mittetulundusühingut ja sihtasutust. Äriühingute vastamismäär oli peaaegu 10% valimist. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastamismäär oli tunduvalt kõrgem – peaaegu 20% valimist. (*Ibid.*)

Lisaks ankeetküsitlusele korraldas autor viis poolstruktureeritud telefoniintervjuud. Kokku oli nõus telefoni teel täiendavaid selgitusi võimalikest majandusaasta aruande esitamise hilinemise põhjustest jagama 52 äriühingut ning 36 mittetulundusühingut ja sihtasutust. (*Ibid.*) Telefoniintervjuuga nõustujate arv ja osatähtsus vastanutest on välja toodud tabelis 5.

Tabel 5. Ülevaade telefoniintervjuuga nõustujatest

Hilinejad	Vastanute arv	Telefoniintervjuuga nõustujate arv	Protsent vastanutest (%)
Äriühingud	492	52	10,6
Mittetulundusühingud ja sihtasutused	236	36	15,3

Allikas: Laidroo, Avarmaa 2020

Tabelist 5 järeldub, et mittetulundusühingute ja sihtasutuste osatähtsus vastanutest telefonintervjuus osalemiseks on suurem kui äriühingutel. Arvestades äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste jagunemist üldkogumis, otsustas autor, et olulisem on saada täiendavat sisendit äriühingutelt. Seetõttu tegi autor kolm telefonintervjuud äriühingutega ning kaks mittetulundusühingute ja sihtasutustega. Intervjueeritavate väljavalimisel tugines autor ankeetküsitluse vastustele, hinnates, milliste vastanute käest võiks intervjuude käigus tulla juurde olulist infot. (*Ibid.*)

Intervjuu jaoks oli ette valmistatud 17 põhiküsimusest ja 20 lisaküsimusest koosnev kava. Intervjuu kava on toodud töö lisa 4. Küsimused olid jaotatud kolme rühma: põhjused, parendusmeetmed ja üldiseid hinnanguid puudutavad küsimused. Lõplik intervjuude käigus esitatud küsimuste arv sõltus intervjuueeritava vastustest ja küsimuste asjakohasusest intervjuueeritavale. Intervjuud olid keskmiselt 20 minutit pikad. Kõik intervjuud salvestati ja transkribeeriti. (*Ibid.*)

Ankeetküsitluse vastuste analüüsimisel kasutas autor kirjeldavat statistikat (sagedusjaotused, aritmeetiline keskmine, standardhälve) ja üldistavat statistikat (t-test). Viimast kasutas autor selle jaoks, et välja selgitada, kas äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruande esitamise hiline põhjused on statistiliselt oluliselt erinevad. Ankeetküsitluse avatud vastuste ja intervjuude analüüsimiseks kasutas autor kvalitatiivset sisuanalüüsi.

2.1.2. Uurimuse valimi kirjeldus

Vastanud äriühingutest moodustasid osaühingud 95% ja ülejäänud äriühingud 5% (sealjuures aktsiaseltsid ja tulundusühingud võrdselt 2% ning täisühingud ja usaldusühingud mõlemad 1%). Peaaegu pooled (45%) vastanutest olid valitud äriühingu omanik-tegevjuhid ning kolmandik vastanutest juhatuse liikmed. Ligikaudu kolmveerandil (72%) analüüsitavatel äriühingutel on üks omanik ning rohkem kui veerandil (28%) on kaks või enam omanikku. Vastanud äriühingute keskmine asutamisaasta oli 2009. Vanim äriühing oli asutatud 1991. aastal ning noorim 2017. aastal. Peaaegu pooled (45%) vastanud äriühingutest olid asutatud aastatel 2013–2017. Analüüsitavatest äriühingutest 93% on jätkuvalt tegutsevad ning regulaarne põhitegevus toimub sellest 70% äriühingutes. Valikvastuse hulgas ette antud tegevusaladest olid levinumad hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite ja mootorrataste remont (17%) ning ehitus (11%). Üle poole (53%) vastanutest märkis tegevusalana „muu“ (st nende tegevusala polnud valikvastuse hulgas toodud).

Vastanud äriühingute keskmine varade maht viimase majandusaasta lõpu seisuga oli 82 167 eurot ja müügitulu viimasel majandusaastal 63 259 eurot. Kuigi vastajatel oli palutud nii varade maht kui ka müügitulu sisestada tuhandetes eurodes, võib keskmiste suurusest järeldada, et osa vastanuid esitasid andmed euro täpsusega. Keskmine töötajate arv analüüsitavates äriühingutes oli 3, sealjuures miinimum oli 0 ja maksimum 87 töötajat. Ülevaade äriühingute suuruse näitajatest on esitatud tabelis 6.

Tabel 6. Ülevaade vastanud äriühingute suuruses näitajatest

Näitaja	Miinumum	Maksimum	Keskmine	Standardhälve
Varade maht (eurodes)	0	4 000 000	82 167	387 726
Müügitulu (eurodes)	0	6 600 000	63 259	452 154
Töötajate arv	0	87	3	9

Allikas: Autori koostatud ankeetküsimustiku vastuste põhjal

Tabelis 6 toodud näitajate põhjal võib eeldada, et suurel osal vastanud äriühingutel puudub audiitorkontrolli kohustus. Seda kinnitavad ka küsimustiku vastused, mille kohaselt ainult 5% äriühingutel on audiitorkontrolli kohustus. Seejuures 8% vastanutest ei osanud öelda, kas äriühingul on audiitorkontrolli kohustus.

Ligi pooltes (45%) äriühingutes tegeleb raamatupidamisega majandusaasta sees äriühinguväline raamatupidamisteenuse pakkuja. Rohkem kui kolmandikus (38%) äriühingutes tegeleb raamatupidamisega omanik-tegevjuht. Kõigest 9% vastanud äriühingutes tegeleb raamatupidamisega majandusaasta sees äriühingu palgal olev raamatupidaja. Rohkem kui pooltes (55%) äriühingutes koostab majandusaasta aruande äriühinguväline raamatupidamisteenuse pakkuja.

Vastanud mittetulundusühingutest ja sihtasutustest moodustasid mittetulundusühingud 98% ja sihtasutused 2%. Enamik (86%) vastanuid olid valitud mittetulundusühingu või sihtasutuse juhatuse liikmed. Analüüsitavatest mittetulundusühingutest ja sihtasutustest 96% on jätkuvalt tegutsevad ning regulaarne põhitegevus toimub sellest rohkem kui kolmveerandis (78%) mittetulundusühingus ja sihtasutuses.

Mittetulundusühingute ja sihtasutuste keskmine asutamisaasta oli 2005, mis äriühingutega võrreldes on varasem. Vanim mittetulundusühing ja sihtasutus asutati 1981. aastal ja noorim 2017. aastal. Äriühingutega võrreldes oli mittetulundusühingute ja sihtasutuste asutamise jagunemine ühtlasem – näiteks nii aastatel 2010–2014 kui ka 1998–2002 asutati ligikaudu veerand vastanud mittetulundusühingutest ja sihtasutustest (vastavalt 26% ja 24%).

Vastanud mittetulundusühingute ja sihtasutuste keskmine tulu liikmemaksudelt, annetustelt, toetustelt jms oli viimasel majandusaastal 19 941 eurot. Äriühingutega sarnaselt võib mittetulundusühingute ja sihtasutuste keskmise tulu põhjal arvata, et osa vastanuid sisestas tulu

euro täpsusega (mitte tuhandetes). Ülevaade mittetulundusühingute ja sihtasutuste tulu suuruselt on esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Ülevaade mittetulundusühingute ja sihtasutuste tulu suuruselt viimasel majandusaastal

Näitaja	Miinumum	Maksimum	Keskmine	Standardhälve
Tulu kokku (eurodes)	0	1 435 722	19 941	127 864

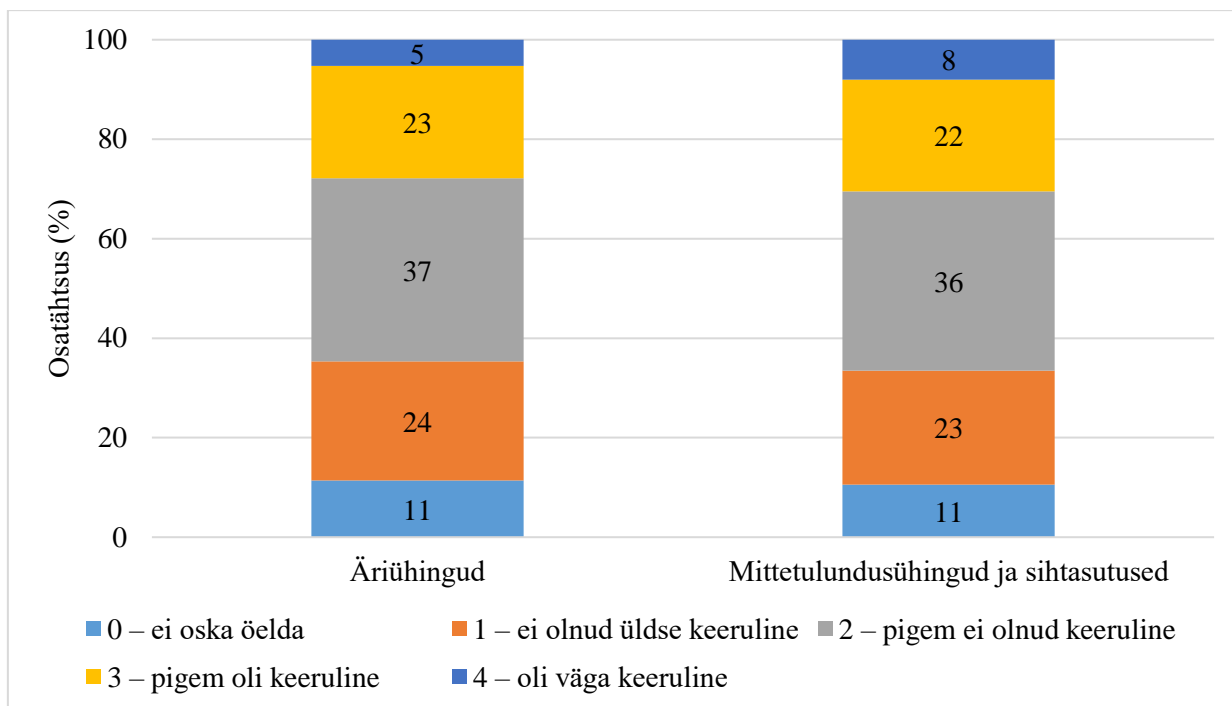
Allikas: Autori koostatud ankeetküsimustiku vastuste põhjal

Vastanud mittetulundusühingutes ja sihtasutustes tegeleb raamatupidamisega majandusaasta sees kõige sagedamini juhatuse liige (64%) või väline raamatupidamisteenuse pakkuja (22%). Ka majandusaasta aruande koostab kõige sagedamini väline raamatupidamisteenuse pakkuja (49%) või juhatuse liige (36%). Audiitorkontrolli või revisjoni kohustus on 16% mittetulundusühingutel ja sihtasutustel ning 9% vastanutest ei osanud öelda, kas mittetulundusühingul ja sihtasutustel on audiitorkontrolli või revisjoni kohustus.

2.2. Uurimuse tulemuste analüüs ja järeldused

2.2.1. Juriidiliste isikute hinnangud majandusaasta aruande esitamise tähtsajale

Alustuseks soovis autor aru saada, kuivõrd keeruline oli majandusaasta aruande esitamisega hilinenud juriidilistel isikutel esitada majandusaasta aruanne registrile kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu. Kõik valimis olnud juriidilised isikud hilinesid 2017. aasta majandusaasta aruande esitamisega. Samas hindasid majandusaasta aruande esitamist kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu pigem või väga keeruliseks alla kolmandiku äriühingutest ning mittetulundusühingutest ja sihtasutustest (vastavalt 28% ja 30%). Rohkem kui pooled (61%) vastanud äriühingud leidsid, et majandusaasta aruande esitamine registrile kuue kuu jooksul ei olnud pigem või üldse keeruline (keskmine = 1,86, standardhälve = 1,06). Samuti leidsid enam kui pooled (59%) vastanud mittetulundusühingud ja sihtasutused, et majandusaasta aruande esitamine kuue kuu jooksul ei olnud pigem või üldse keeruline (keskmine = 1,94, standardhälve = 1,09). Juriidiliste isikute hinnangute jagunemine aruande esitamisele kuue kuu jooksul on esitatud joonisel 3.

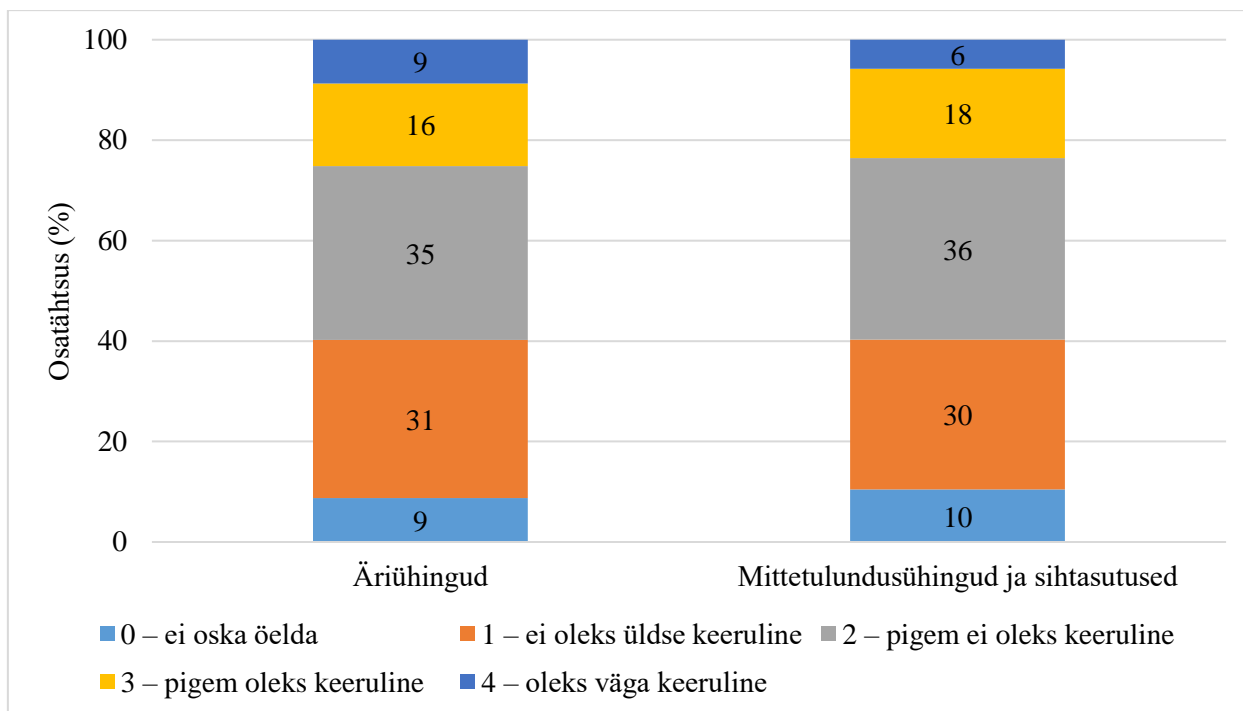

Joonis 3. Juriidiliste isikute hinnangud majandusaasta aruande registrile esitamisele kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu

Allikas: Autori koostatud lisa 5 toodud andmete alusel

Jooniselt 3 järeldub, et äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande esitamisele kuue kuu jooksul jaotuvad sarnaselt. Suurima erinevusena saab välja tuua, et võrreldes äriühingutega on rohkem selliseid mittetulundusühinguid ja sihtasutusi, kelle hinnangul oli majandusaasta aruande esitamine registrile kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu väga keeruline.

Töö esimeses peatükis on autor käsitlenud majandusaasta aruande tähtaegse esitamise olulisust. Mida hiljem majandusaasta aruanded avalikustatakse, seda vähem ajakohane on nende sisu. Sellest tulenevalt väheneb majandusaasta aruande väärtus otsuste tegemisel. Seetõttu soovis autor välja selgitada juriidiliste isikute hinnangud majandusaasta aruande registrile esitamise võimalikkusest nelja kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu. Juriidiliste isikute hinnangute jagunemine majandusaasta aruande esitamisele nelja kuu jooksul on esitatud joonisel 4.

Joonis 4. Juriidiliste isikute hinnangud majandusaasta aruande registrile esitamisele nelja kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu

Allikas: Autori koostatud lisa 5 toodud andmete alusel

Tähelepanu väärrib see, et juriidilised isikud peavad majandusaasta aruande esitamist nelja kuu jooksul vähem keeruliseks kui kuue kuu jooksul. Nii 66% äriühingutest (keskmine = 1,85, standardhälve = 1,07) kui ka mittetulundusühingutest ja sihtasutustest (keskmine = 1,79, standardhälve = 1,04) leidis, et majandusaasta aruande esitamine nelja kuu jooksul ei oleks pigem või üldse keeruline. Samas võrreldes kuue kuu jooksul majandusaasta aruande esitamisega leiab rohkem äriühinguid, et aruande esitamine nelja kuu jooksul oleks väga keeruline.

Järgnevalt on analüüsitud majandusaasta aruande tähtaegset esitamist takistavate tegurite mõju äriühingutes ning mittetulundusühingutes ja sihtasutustes. Majandusaasta aruande esitamisega hilinemise põhjused on autor rühmitanud töös järgmiselt:

- 1) aruande valmimisega seotud tegurid;
- 2) aruande esitamisega seotud tegurid;
- 3) aruande avalikustamisega seotud tegurid.

2.2.2. Äriühingute majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjused

Äriühingutel paluti hinnata majandusaasta aruande valmimise, esitamise ja avalikustamisega seotud tegureid, mis võiksid põhjustada majandusaasta aruande esitamisega hilinemist. Nimetatud tegureid hinnati järgmisel skaalal:

- 1) 1 – ei põhjustanud üldse;
- 2) 2 – pigem ei põhjustanud;
- 3) 3 – pigem põhjustasid;
- 4) 4 – põhjustasid oluliselt.

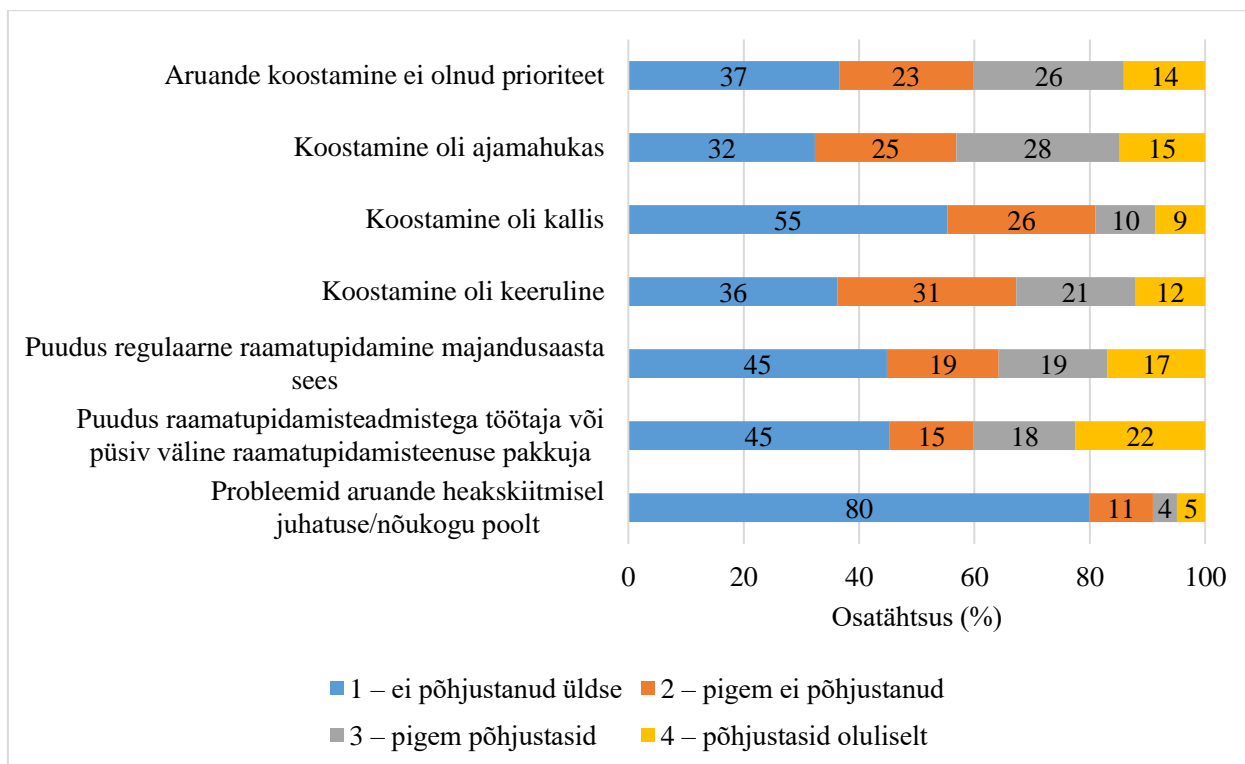
Majandusaasta aruande esitamisega hilinemise olulisima põhjusena saab välja tuua aruande koostamise ajamahukuse. Aruande valmimisega seotud majandusaasta aruande esitamisega hilinemise põhjused on järjestatud äriühingute vastuste keskmise järgi tabelis 8.

Tabel 8. Ülevaade aruande valmimisega seotud tegurite keskmisest ja standardhälbest

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Koostamine oli ajamahukas	2,26	1,07
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	2,18	1,08
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	2,17	1,22
Koostamine oli keeruline	2,09	1,02
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	2,08	1,14
Koostamine oli kallid	1,72	0,96
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/nõukogu poolt	1,34	0,78

Allikas: Autori koostatud lisas 6 toodud andmete alusel

Lisaks aruande koostamise ajamahukusele saab olulise tegurina välja tuua äriühingute suhtumist kajastava väite, et aruande koostamine pole nende jaoks prioriteet. Sellega peaaegu võrdselt mõjutab majandusaasta aruande tähtaegset esitamist raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva välise raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Siinjuures tasub tähelepanu pöörata sellele, et teiste väidetega võrreldes on siin suurem standardhälve, millest saab järeldada, et selle väite puhul erinevad äriühingute hinnangud keskmisest rohkem kui teiste väidete puhul. Äriühingute hinnangute jagunemine majandusaasta aruande valmimisega seotud teguritele on esitatud joonisel 5.

Joonis 5. Äriühingute hinnangud majandusaasta aruande valmimisega seotud teguritele
Allikas: Autori koostatud lisas 6 toodud andmete alusel

Jooniselt 5 järeldub, et 43% vastanud äriühingutele põhjustas aruande koostamise ajamahukus pigem või oluliselt majandusaasta aruande esitamisega hilinemist. See, et aruande koostamine polnud prioriteet, ja raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine olid 40% vastanud äriühingute jaoks mittetähtaegse esitamise põhjused. Samas oli raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine oluline põhjus peaaegu veerandil (22%) vastanutest. Aruande koostamise mitteprioriteet olemine oli seevastu oluline põhjus 14% vastanutest. Kõige vähem mõjutasid majandusaasta aruande esitamisega hilinemist aruande heakskiitmisega seotud probleemid – suur osa (91%) vastanutest leidis, et see ei põhjastanud pigem või üldse aruande mittetähtaegset esitamist.

Muude majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise põhjuste all kordasid äriühingud seda, et aruande koostamine polnud prioriteet (19 vastanut), aruande koostamine oli keeruline (seitse vastanut), aruande koostamine oli ajamahukas ja kallid (mõlema puhul kaks vastanut) ning puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees (üks vastanu). Täiendavate põhjuste all toodi olulisemana välja probleeme raamatupidaja või välise raamatupidamisteenuse pakkujaga (17 vastanut) ning (märkimisväärse) majandustegevuse puudumist (13 vastanut). Kaks vastanut

tõid välja konsolideerimisest tulenevad põhjused. Kui konsolideeritavad üksused esitavad majandusaasta aruande õigel ajal ehk kuus kuud pärast majandusaasta lõppu, ei jõua konsolideeriv üksus enam samal päeval teha kõiki vajalikke protseduure, et aruanne saaks esitatud. Samuti toodi välja tehnilisi probleeme ja probleeme partneritelt vajalike dokumentide saamisel (mõlemal juhul üks vastanu). Lisaks toodi nii aruande valmimist kui ka esitamist takistava tegurina välja tervislikke põhjusi (kaheksa vastanut).

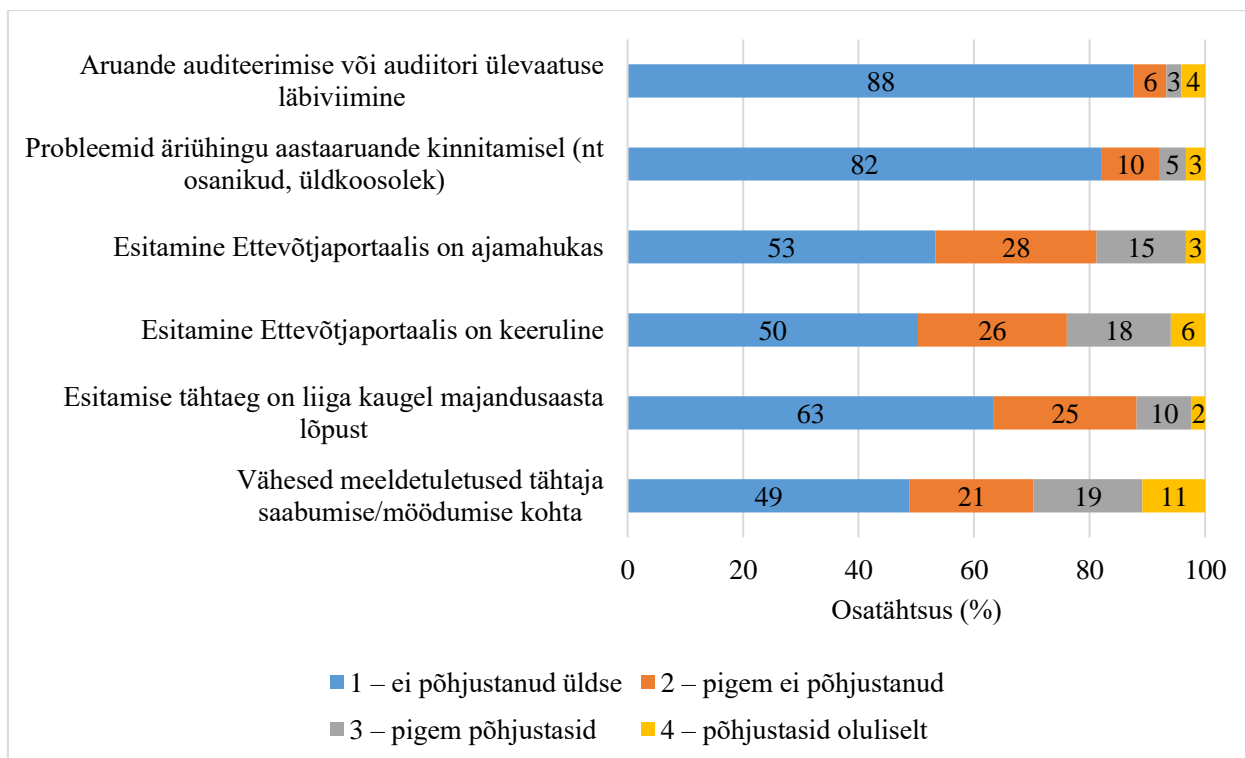
Võrreldes aruande valmimisega seotud teguritega mõjutasid aruande esitamisega seotud tegurid majandusaasta aruande esitamisega hilinemist vähem – kõik keskmised jäävad alla 2. Kõige olulisema aruande esitamisega seotud tegurina saab välja tuua vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta. Samuti tasub enam mõjutanud teguritena välja tuua Ettevõtjaportaali puudutavad väited. Aruande esitamisega seotud tegurid on järjestatud äriühingute vastuste keskmise järgi tabelis 9.

Tabel 9. Ülevaade aruande esitamisega seotud tegurite keskmisest ja standardhälbest

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	1,92	1,05
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	1,80	0,94
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	1,69	0,85
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	1,51	0,76
Probleemid äriühingu aastaaruande kinnitamisel (nt osanikud, üldkoosolek)	1,29	0,71
Aruande auditeerimise või audiitori ülevaatuse läbiviimine	1,23	0,69

Allikas: Autori koostatud lisa 7 toodud andmete alusel

Peaaegu kolmandik (30%) vastanud äriühingutest leidis, et vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta põhjustasid pigem või oluliselt majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist. Meeldetuletusi puudutav väide on ka ainus aruande esitamisega seotud tegur, mille puhul alla poolte (49%) äriühingute leidis, et see ei põhjustanud majandusaasta aruande esitamisega hilinemist üldse. Ülejäänud tegurite puhul leidsid pooled või enam vastanutest, et need ei põhjustanud majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist üldse. Samas tasub veel olulisena välja tuua, et peaaegu veerand vastanutest (24%) leidis, et majandusaasta aruande esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline. Äriühingute hinnangute jagunemine majandusaasta aruande esitamisega seotud teguritele on esitatud joonisel 6.

Joonis 6. Äriühingute hinnangud majandusaasta aruande esitamisega seotud teguritele
Allikas: Autori koostatud lisa 7 toodud andmete alusel

Muude majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise põhjuste all kordasid äriühingud enam väheseid meeldetuletusi tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta (kümme vastanut). Samuti korrati etteantud variantidest aruande auditeerimisest või audiitori ülevaatusest tulenevaid põhjusi (viis vastanut) ja Ettevõtjaportaalis aruande esitamise keerulisust (kaks vastanut). Täiendavalt toodi välja probleeme aruande allkirjastamisel (kuus vastanut) ja juhatuse liikme vahetumisest tulenevaid takistusi (kaks vastanut). Lisaks tõi kaks vastanut välja, et majandusaasta aruanne oli esitatud küll õigel ajal, kuid pärast tähtaega oli tehtud muudatusi.

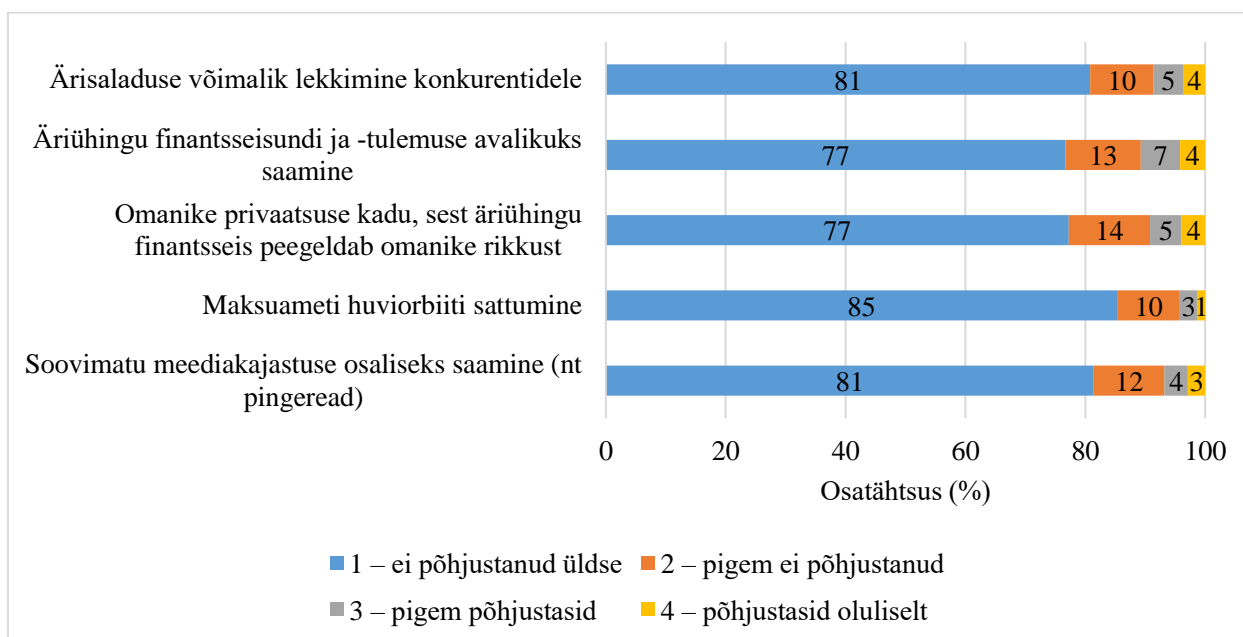
Võrreldes nii aruande valmimise kui ka aruande esitamisega seotud teguritega mõjutavad aruande avalikustamisega seotud tegurid aruande mittetähtaegset esitamist kõige vähem – kõik keskmised jäävad alla 1,5. Teistest teguritest pisut rohkem mõjutavad majandusaasta aruande tähtaegset esitamist äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine ning omanike privaatsuse kadu. Näiteks väike- ja mikroettevõtjate kontekstis väljendavad mõlemad väited sisuliselt sama. Aruande avalikustamisega seotud tegurid on järjestatud äriühingute vastuste keskmise järgi tabelis 10.

Tabel 10. Ülevaade aruande avalikustamisega seotud tegurite keskmisest ja standardhälbest

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	1,38	0,79
Omanike privaatsuse kadu, sest äriühingu finantsseis peegeldab omanike rikkust	1,36	0,76
Ärisaladuse võimalik lekkimine konkurentidele	1,31	0,73
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	1,28	0,67
Maksuameti huviorbiiti sattumine	1,20	0,55

Allikas: Autori koostatud lisa 8 toodud andmete alusel

Rohkem kui kahe kolmandiku vastanud äriühingute jaoks ei mõjuta ükski aruande avalikustamisega seotud tegur majandusaasta aruande esitamisega hilinemist. Äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine põhjustas pigem või oluliselt majandusaasta aruande esitamisega hilinemist 11% vastanute puhul. Ülejäänud tegurid põhjustasid kõik alla 10% vastanud äriühingutel mittetähtaegset esitamist. Kõige vähem mõjutab majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist Maksu- ja Tolliameti huviorbiiti sattumine. Äriühingute hinnangute jagunemine majandusaasta aruande avalikustamisega seotud teguritele on esitatud joonisel 7.

Joonis 7. Äriühingute hinnangud majandusaasta aruande avalikustamisega seotud teguritele

Allikas: Autori koostatud lisa 8 toodud andmete alusel

Aruande avalikustamisega seoses ei toonud vastanud äriühingud välja täiendavaid põhjusi. Korduvate põhjustena toodi välja omanike privaatsuse kadu (kaks vastanut), soovimatu

meediakajastuse osaliseks saamine ning äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine (mõlemal juhul üks vastanu).

Intervjuude käigus toodi majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise peamiste põhjustena välja majandusaasta aruande koostamise keerukus ja sellest tulenevalt aruande koostamise ajamahukus. Vastanud leidsid, et majandusaasta aruanded on niivõrd detailsed, et raamatupidamisteadmisteta inimese jaoks on aruande koostamine liiga raske. See omakorda võib põhjustada aruande koostamise edasilükkamist. Lisaks leiti, et raamatupidaja palkamine võib väike- ja mikroettevõtja jaoks olla liiga kallis. Isegi kui ettevõtja on palganud raamatupidaja (palgalise või teenusena ostetud), ei pruugi raamatupidaja oma tööd õigel ajal ära teha.

Äriühingute majandusaasta aruannete esitamisega hilinemist põhjustavad eelkõige aruande valmimisega seotud tegurid. Kõige rohkem põhjustab majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist aruande koostamise ajamahukus. Samuti ei pea äriühingud aruande koostamist prioriteediks. Sellest võib järeldada, et majandusaasta aruande koostamiseks arvestatakse liiga vähe aega ja aruannet hakatakse koostama liiga hilja. Tegelikult võtab aruande koostamine aga kauem aega ning seetõttu ei jõuta majandusaasta aruannet õigel ajal esitada. See omakorda on seotud kolmanda olulise põhjusega, milleks on raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Inimesed ei soovi tegeleda asjadega, mida nad ei oska, ning lükkavad neid edasi. Eriti kui väike- ja mikroettevõtjate jaoks tähendab see, et tuleb tegeleda millegagi, mis ei teeni ettevõtjale kasumit. Aruande esitamisega seotud tegurid on vähem olulised põhjused majandusaasta aruannete esitamisega hilinemisel. Olulisima põhjusena tasub välja tuua vähesed meeldetuletused tähtsaja saabumise ja/või möödumise kohta. Aruande avalikustamisega seotud tegurid ei ole suure osa äriühingute jaoks üldse seotud majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamisega. Samas mõjutavad need äriühingutest väga väikest osa, kes ei soovi äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikustamist, sest nende jaoks põhjustab see privaatsuse kadumist.

2.2.3. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjused

Ka mittetulundusühingud ja sihtasutused hindasid majandusaasta aruande valmimise, esitamise ja avalikustamisega seotud tegureid, mis võiksid põhjustada majandusaasta aruande esitamisega hilinemist. Nimetatud tegureid hinnati järgmisel skaalal:

- 1) 1 – ei põhjustanud üldse;

- 2) 2 – pigem ei põhjustanud;
- 3) 3 – pigem põhjustasid;
- 4) 4 – põhjustasid oluliselt.

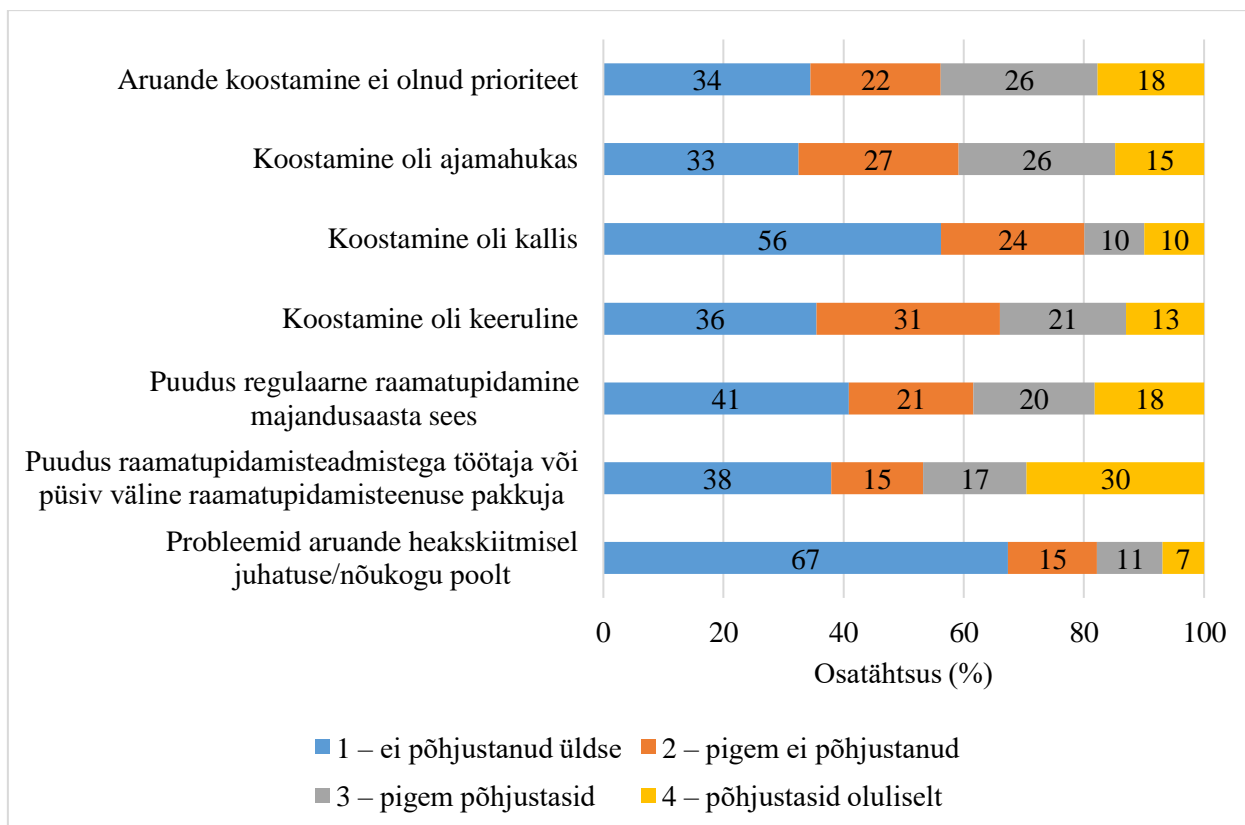
Mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks on peamine majandusaasta aruande esitamisega hilinemist põhjustav tegur raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Nimetatud teguri suur standardhälve näitab vastanute hinnangute keskmisest suuremat erinevust võrreldes teiste aruande valmimisega seotud teguritega. Majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist põhjustavad aruande valmimisega seotud tegurid on järjestatud mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastuste keskmise järgi tabelis 11.

Tabel 11. Ülevaade aruande valmimisega seotud tegurite keskmisest ja standardhälbest

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	2,38	1,26
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	2,27	1,11
Koostamine oli ajamahukas	2,23	1,06
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	2,16	1,15
Koostamine oli keeruline	2,12	1,04
Koostamine oli kallid	1,74	1,00
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/nõukogu poolt	1,57	0,94

Allikas: Autori koostatud lisas 9 toodud andmete alusel

Peaaegu pooled (47%) vastanud mittetulundusühingud ja sihtasutused leidsid, et raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva välise raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine põhjustas pigem või oluliselt majandusaasta aruande esitamisega hilinemist. Teiste teguritega võrreldes mõjutas see oluliselt kõige suuremat osa (30%) vastanutest. Samuti põhjustasid teistest teguritest enam majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist asjaolud, et aruande koostamine polnud prioriteet ja selle koostamine võttis palju aega (vastavalt 44% ja 41%). Kõige vähem majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist põhjustavad tegurid olid aruande koostamise maksumus ja aruande heakskiitmisega seotud probleemid. Mõlema puhul leidis üle poole (vastavalt 56% ja 67%) vastanutest, et need ei põhjustanud majandusaasta aruande esitamisega hilinemist üldse. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangute jagunemine majandusaasta aruande valmimisega seotud teguritele on esitatud joonisel 8.

Joonis 8. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud majandusaasta aruande valmimisega seotud teguritele

Allikas: Autori koostatud lisas 9 toodud andmete alusel

Muude aruande valmimisega seotud põhjuste all kordasid vastanud etteantud valikuvariantidest, et aruande koostamine oli kalline (kaks vastanut), aruande koostamine oli keeruline (kaks vastanut) ning aruande koostamine polnud prioriteet (kuus vastanut). Majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise täiendava põhjusena tõid vastanud enim välja mittetulundusühingus ja sihtasutuses (märkimisväärse) tegevuse puudumise (12 vastanut). Lisaks esines neljal vastanul takistusi raamatupidamises (nt dokumentide puudumine, hilised arved, valesti vormistatud kuludokumendid), kahel vastanul esinesid tehnilised probleemid ning mõnel juhul ei teinud raamatupidaja või väline teenusepakkuja oma tööd õigeaegsaks ajaks ära (kolm vastanut).

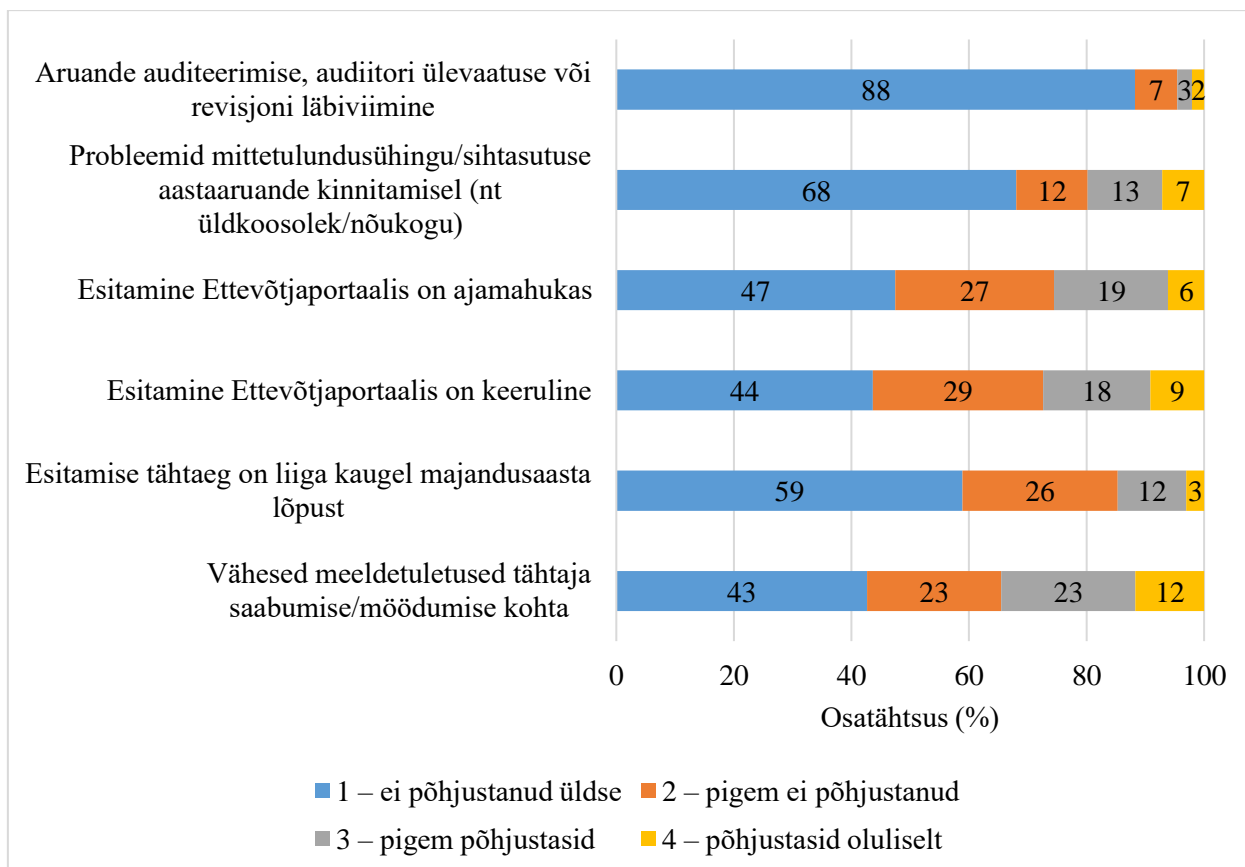
Võrreldes aruande valmimisega seotud teguritega mõjutasid aruande esitamisega seotud tegurid majandusaasta aruande esitamisega hilinemist vähem – ainult üks keskmine üle 2. Enim mõjutavad majandusaasta aruande esitamisega hilinemist vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta. Samuti olid teiste teguritega võrreldes kõrgemad keskmised väidetel, et aruande esitamine Ettevõtjaportaalis oli keeruline ja ajamahukas. Aruande esitamisega seotud tegurid on järjestatud mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastuste keskmise järgi tabelis 12.

Tabel 12. Ülevaade aruande esitamisega seotud tegurite keskmisest ja standardhälbest

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	2,04	1,06
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	1,93	0,99
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	1,84	0,94
Probleemid mittetulundusühingu/sihtasutuse aastaaruande kinnitamisel (nt üldkoosolek/nõukogu)	1,59	0,96
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	1,59	0,81
Aruande auditeerimise, audiitori ülevaatuse või revisjoni läbiviimine	1,18	0,57

Allikas: Autori koostatud lisas 10 toodud andmete alusel

Rohkem kui kolmandik (35%) vastanud mittetulundusühingutest ja sihtasutustest leidis, et vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta põhjustasid pigem või oluliselt majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist. Kõige vähem majandusaasta aruande esitamisega hilinemist põhjustav aruande esitamisega seotud tegur oli audiitorkontrolli või revisjoni kohustus. See põhjustas aruande mittetähtaegset esitamist ainult 5% vastanutest. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangute jagunemine majandusaasta aruande esitamisega seotud teguritele on esitatud joonisel 9.

Joonis 9. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud majandusaasta aruande esitamise seotud teguritele

Allikas: Autori koostatud lisas 10 toodud andmete alusel

Muude põhjuste all kordasid vastanud etteantud variantidest, et Ettevõtjaportaalis aruande esitamine oli keeruline (kuus vastanut) ja esinesid probleemid majandusaasta aruande kinnitamisel (neli vastanut). Näiteks toodi välja, et mittetulundusühingu üldkoosolek majandusaasta aruande kinnitamiseks toimubki alles pärast seaduses sätestatud majandusaasta aruande esitamise tähtaega. Oluline tegur, mida etteantud variantide hulgast korduvalt välja toodi, oli vähene meeldetuletamine tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta – üheksa vastanut tõi välja, et aruande esitamine ununes. Majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise täiendavate põhjustena tõid kümme vastanut välja tehnilisi probleeme allkirjastamisega ning neli vastanut märkisid mitmesuguseid juhatuse liikmetega seotud põhjusi (nt juhatuse liikmete vahetumine).

Võrreldes nii aruande valmimise kui ka aruande esitamisega seotud teguritega mõjutavad aruande avalikustamisega seotud tegurid majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist kõige vähem – kõik keskmised jäävad alla 1,2. Teistest teguritest rohkem mõjutab majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist mittetulundusühingu või sihtasutuse finantsseisundi ja -tulemuse

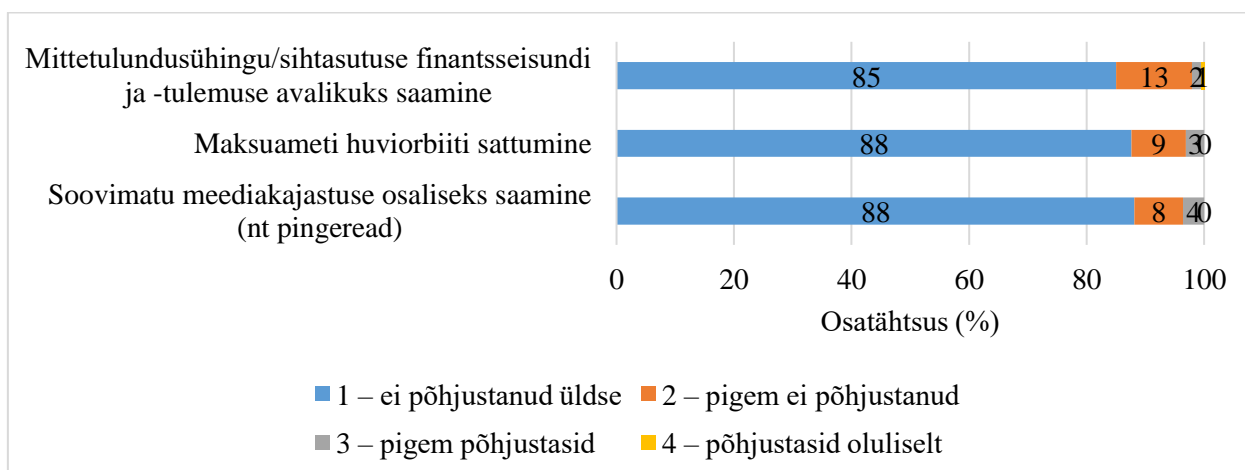
avalikuks saamine. Aruande avalikustamisega seotud tegurid on järjestatud mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastuste keskmise järgi tabelis 13.

Tabel 13. Ülevaade aruande avalikustamisega seotud tegurite keskmisest ja standardhälbest

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Mittetulundusühingu/sihtasutuse finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	1,18	0,45
Maksuameti huviorbiiti sattumine	1,15	0,44
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	1,15	0,45

Allikas: Autori koostatud lisa 11 toodud andmete alusel

Üle 95% mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks ei põhjusta ükski aruande avalikustamisega seotud tegur majandusaasta aruande esitamisega hilinemist. Kõige suurem osatähtsus (4%) majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise põhjustamisel oli mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine. Samas on mittetulundusühingu või sihtasutuse finantsseisundi ja -tulemuste avalikuks saamisel kõige suurem osatähtsus olulise põhjusena (1%). Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangute jagunemine majandusaasta aruande avalikustamisega seotud teguritele on esitatud joonisel 10.

Joonis 10. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud majandusaasta aruande avalikustamisega seotud teguritele

Allikas: Autori koostatud lisa 11 toodud andmete alusel

Intervjuude käigus toodi majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise peamise põhjusena välja, et aruande koostamine pole prioriteet. Lisaks on aruande esitamise tähtaeg majandusaasta lõpust niivõrd kaugel, et ei kiirustata majandusaasta aruande koostamisega alustama. Samuti

arvatakse, et aruande koostamine võtab tegelikkusest vähem aega, eriti kui puuduvad raamatupidamisteadmised. Seetõttu võivad aruande koostamisel tekkida küsimused, mis vajavad lahendamist. See omakorda tekitab täiendavat ajakulu, millega algselt polnud arvestatud. Veel leidsid intervjuueritavad, et Ettevõtjaportaalis võiksid olla paremad selgitused, millised andmed kuhu sisestada ja millise märgiga. Samuti leiti, et Ettevõtjaportaali veateated pole piisavalt arusaadavad, sest aruande sisestajale võib jääda segaseks, milles viga on.

Mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemist põhjustavad eelkõige aruande valmimisega seotud tegurid. Majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise peamine põhjus on raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva välise raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Olulised põhjused on ka aruande mitteprioriteetsus, aruande koostamise ajamahukus ning majandusaastasisese regulaarse raamatupidamise puudumine. Aruande esitamisega seotud tegurid on mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks majandusaasta aruannete esitamisega hilinemisel vähem olulised põhjused. Peamise põhjusena saab välja tuua vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta. Lisaks on mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks aruande esitamine Ettevõtjaportaalis küllaltki keeruline ja ajamahukas. Aruande avalikustamisega seotud tegurid ei ole enamiku mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks majandusaasta aruande esitamisega hilinemise põhjused üldse. Arvestades, et mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks on õigel ajal esitatud majandusaasta aruanded hea viis näidata edukat ja jätkusuutlikku toimimist ning nende aruannete peamine huvirühm on rahastajad, on see ka loogiline.

2.2.4. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjuste võrdlev analüüs

Võrdleva analüüsi käigus uuriti, kui võrd erinevad majandusaasta aruande esitamisega hilinemise põhjused äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel. Selle jaoks tegi autor sõltumatute muutujate t-testi, mille käigus genereeritud aruanded on toodud töö lisades 12–14.

Ainus aruande valmimisega seotud tegur, mille puhul on äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel statistiliselt oluline erinevus, puudutab aruande heakskiitmisega seotud probleeme. See mõjutab majandusaasta aruande esitamisega hilinemist mittetulundusühingutel ja sihtasutustel rohkem kui äriühingutel. Tabelist 14 järeldub, et ülejäänud tegurite puhul statistiliselt olulist erinevust äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel pole.

Tabel 14. Aruande valmimisega seotud tegurite erinevus äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel t-testi põhjal

Tegur	t (empiiriline)	t (kriitiline)	Olulisuse tõenäosus
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	-0,981	1,966	0,327
Koostamine oli ajamahukas	0,283	1,966	0,778
Koostamine oli kallid	-0,151	1,966	0,880
Koostamine oli keeruline	-0,315	1,966	0,753
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	-0,803	1,966	0,422
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	-1,962	1,966	0,050
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/nõukogu poolt	-3,054	1,967	0,002

Allikas: Autori arvutused lisades 6 ja 9 toodud andmete alusel

Eelnevaga sarnaselt on ka üks aruande esitamisega seotud tegur, mille puhul on äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel statistiliselt oluline erinevus. Mittetulundusühingutel ja sihtasutustel põhjustavad probleemid aastaaruande kinnitamisel aruande esitamisega hilinemist statistiliselt oluliselt rohkem kui äriühingutel. Tabelist 15 järeldeb, et ülejäänud aruande esitamisega seotud tegurite puhul statistiliselt olulisi erinevusi ei leitud.

Tabel 15. Aruande esitamisega seotud tegurite erinevus äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel t-testi põhjal

Tegur	t (empiiriline)	t (kriitiline)	Olulisuse tõenäosus
Aruande auditeerimise, audiitori ülevaatus või revisjoni läbiviimine	0,888	1,965	0,375
Probleemid aastaaruande kinnitamisel	-3,820	1,968	0,000
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	-1,917	1,967	0,056
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	-1,555	1,966	0,121
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	-1,164	1,966	0,245
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	-1,276	1,966	0,203

Allikas: Autori arvutused lisades 7 ja 10 toodud andmete alusel

Aruande avalikustamisega seotud tegurite puhul on äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel enim statistiliselt olulisi erinevusi. Tabelist 16 selgub, et võrreldes mittetulundusühingute ja sihtasutustega mõjutab äriühingute puhul nii finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine kui ka soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine majandusaasta aruande esitamisega hilinemist statistiliselt oluliselt rohkem.

Tabel 16. Aruande avalikustamisega seotud tegurite erinevus äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel t-testi põhjal

Tegur	t (empiiriline)	t (kriitiline)	Olulisuse tõenäosus
Finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	3,988	1,964	0,000
Maksuameti huviorbiiti sattumine	1,124	1,965	0,261
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	2,704	1,964	0,007

Allikas: Autori arvutused lisades 8 ja 11 toodud andmete alusel

Aruande valmimise ja aruande esitamisega seotud tegurid mõjutavad pigem mittetulundusühinguid ja sihtasutusi. Aruande avalikustamisega seotud tegurid seevastu mõjutavad rohkem äriühinguid. Äriühingutest statistiliselt oluliselt rohkem mõjutavad mittetulundusühinguid ja sihtasutusi probleemid aruande heakskiitmisel ning aastaaruande kinnitamisel. Mittetulundusühingutest ja sihtasutustest statistiliselt oluliselt rohkem mõjutavad äriühinguid finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine ning soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine. Üldjoontes äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjuste puhul aga statistiliselt olulisi erinevusi pole.

2.3. Soovitused majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmiseks

Uurimuse tulemustest lähtudes leiab autor, et majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmiseks on mitu võimalust. Siinjuures tahab autor välja tuua, et vastavalt uurimuse tulemustele pole majandusaasta aruande esitamise tähtaja muutmine hilisemaks selle jaoks sobiv lahendus. Pigem võiks majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist tõsta just varasem tähtaeg.

Ankeetküsitluse tulemuste kohaselt pole aruande koostamine suure osa äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks prioriteet. Samuti tuli intervjuudest välja, et puudub arusaamine, miks on õigeaegne majandusaasta aruannete esitamine oluline (peale asjaolu, et see on seadusest tulenev kohustus). Seetõttu arvab autor, et majandusaasta aruannete õigeaegse esitamise tõstmiseks tuleks alustada üldise teavitustööga aruannete tähtsuse kohta. See aitaks vähendada majandusaasta aruande esitamise kohustusega isikute teadmatust ja hoolimatust ning seeläbi aidata kaasa läbipaistvama aruandluskeskkonna tekkimisele.

Siinjuures on oluline, et vajalik info jõuaks nii alustavate kui ka juba tegutsevate juriidiliste isikuteni. Selleks, et oluline info oleks kohe algusest teada, oleks mõistlik juriidilise isiku loomise juures selgitada, miks on majandusaasta aruannete õigeaegne esitamine tähtis. Lisaks võiks kohe välja tuua ka sanktsioonid, mis kaasnevad majandusaasta aruannete mittetähtaegsel esitamisel nii juriidilisele isikule kui ka selle juhtkonnale. Selleks, et eeltoodud info jõuaks ka võimalikult paljude juba tegutsevate juriidiliste isikuteni, oleks võimalik kasutada avalikke teavitusi. Selles saaksid kaasa aidata näiteks Rahandusministeerium, Statistikaamet ja ettevõtjate ühendused.

Samuti oleks vajalik juriidiliste isikute üldine teadlikkuse suurendamine majandusaasta aruannete suhtes. Muuhulgas tuleks rõhutada mittetegutseva juriidilise isiku aruande esitamise kohustust, kui juriidilises isikus puudus majandusaastal põhitegevus. Arvestades selliste juriidiliste isikute hulka, võiks see tunduvalt vähendada majandusaasta aruande esitamisega hilinejate arvu.

Lisaks võiks kaaluda majandusaasta aruannete koostamisega seotud info ühte kohta koondamist. See aitaks vajaliku ja õige info kiiremini leida ning seeläbi vähendaks ajakulu aruande koostamisel tekkivate küsimuste lahendamisel. Samuti võiksid kaasa aidata majandusaasta aruande koostamist puudutavad e-koolitused ja e-loengud. Majandusaasta aruannetega seotud teadlikkuse üldise suurendamisega saaksid kaasa aidata koolitajad ja õppeasutused. Initsiatiiv selle jaoks võiks tulla aga Rahandusministeeriumilt.

Suhteliselt lihtsalt rakendatav meede oleks automaatsed teavitused majandusaasta aruande esitamise tähtaja saabumise kohta. Automaatsed teavitused võiksid märkimisväärselt tõsta majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist. Automaatne meeldetuletus võiks tulla vähemalt kuu aega enne tähtaega. Nii jääb juriidilisele isikule piisavalt aega aruande koostamiseks. See omakorda võiks aidata lahendada ka aruande koostamise ajamahukuse probleemi. Kui varakult meelde tuletada, et oleks õige aega alustada majandusaasta aruande koostamisega, jääb juriidilisel isikul piisavalt aega ka aruande koostamisel tekkivate küsimuste lahendamiseks. Samas ei pruugi kuu aega enne tähtaega tulev meeldetuletus jätta piisavalt aega aruande koostamiseks, kui soovitakse selle jaoks leida vastav teenusepakkuja. Seetõttu võiks mõistlik olla esimese meeldetuletuse saatmine isegi kaks või kolm kuud enne majandusaasta aruande esitamise tähtaega. Automaatsed teavitused võiksid minna kõigile juriidilistele isikutele, kellel on selleks hetkeks majandusaasta aruanne esitamata. Sellise automaatsete teavituste süsteemi võiks sisse seada Ettevõtjaportaali.

Samuti võiks edasi arendada ja kasutajasõbralikumaks muuta Ettevõtjaportaali keskkonda. Ankeetküsitlusest ja intervjuudest selgus, et Ettevõtjaportaalis aruannete sisestamise ajamahukust aitaks vähendada ümardamiste lubamine ühe euro ulatuses. Samuti võiksid veateated olla paremini lahti selgitatud, et oleks võimalik kiiremini aru saada, kus viga on, ja see parandada. Lisaks võib lahtritele juurde lisada arusaadavaid selgitusi lahtri sisu kohta. See võiks aruande esitamise Ettevõtjaportaalis muuta lihtsamaks neile, kellel puuduvad põhjalikud raamatupidamisteadmised.

Kõige parema soovitud tulemuse annaks tõenäoliselt kõigi pakutavate lahenduste üheaegne rakendamine, kuid kindlasti oleks positiivne mõju ka ainult ühe soovitud rakendamisel. Juhul kui eeltoodud soovitud rakendamine ei pane juriidilisi isikuid majandusaasta aruandeid tähtjaks esitama, tuleks võtta ka karmimaid meetmeid. Üks võimalus oleks hakata kasutama e-äriregistris kuvatavat hoiatusmärgist juhul, kui juriidiline isik hilineb majandusaasta aruande esitamisega. Siinjuures tuleks muidugi hinnata, mis hetkest selline hoiatus e-äriregistrisse ilmuma peaks ja kui pikalt selline märgist juriidilise isiku juures võiks olla (nt kuni aruande esitamiseni või kuni järgmise majandusaasta aruande õigeaegse esitamiseni).

Samuti võiks kaaluda majandusaasta aruande esitamisega hilinemisel trahvide rakendamist, eriti kuna selliste trahvide jaoks on seaduslik alus olemas. Siinjuures tuleks aga otsustada, mis hetkest alates oleks mõistlik hakata juriidilisi isikuid (ja nende juhtkonda) trahvima. Üks võimalus oleks kasutada samu perioode nagu majandusaasta aruande mitteesitamisel registrist kustutamise hoiatuse tegemisel. See tähendaks, et esimene trahv tehakse siis, kui juriidiline isik pole kuue kuu jooksul majandusaasta aruande esitamise tähtjast aruannet esitanud. Samuti võib kaaluda varianti, et trahvitaksegi just juriidilise isiku juhtkonda, mitte juriidilist isikut. Lisaks võib kaaluda ka sellise trahvisüsteemi väljatöötamist, kus trahvisumma ei ole niivõrd fikseeritud, nagu hetkel, vaid sõltub näiteks hilinemise perioodi pikkusest, juriidilise isiku õiguslikust vormist, suurusest vms. Trahvi asemel oleks võimalik rakendada ka sunniraha vastavalt asendustäitmise ja sunniraha seadusele. Selleks oleks vajalik aga seadusemuudatus, millega praegune majandusaasta aruannete mittetähtaegsel esitamisel võimalik trahvimine asendataks sunniraha rakendamisega.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärk oli välja selgitada põhjused, miks Eesti äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused hilinevad majandusaasta aruannete esitamisega registrile. Samuti teha ettepanekuid meetmete suhtes, mis võiksid aidata kaasa majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmisele.

Eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastuste leidmiseks töötas autor läbi mitmed varasemad sarnased empiirilised uurimused. Samuti korraldas autor Eesti äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste seas vastavasisulise ankeetküsitluse ning telefoniintervjuud. Ankeetküsitluse ja intervjuudega kogutud andmete analüüsi tulemuste põhjal võib kokkuvõtlikult öelda, et üldjoontes äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruande mittetähtaegse esitamise põhjused ühtivad.

Peamiselt põhjustavad äriühingute majandusaasta aruannete esitamisega hilinemist aruande valmimisega seotud tegurid. Kolm peamist põhjust on aruande ajamahukus, aruande vähene prioriseerimine ning raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Aruande esitamise ja aruande avalikustamisega seotud tegurid on äriühingute jaoks majandusaasta aruannete esitamisega hilinemisel tunduvalt vähem olulised põhjused. Nende hulgast tasub välja tuua vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta.

Ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemist põhjustavad eelkõige aruande valmimisega seotud tegurid. Peamised põhjused on samad nagu äriühingutel, kuid kõige rohkem mõjutab majandusaasta aruande mittetähtaegset esitamist raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva välise raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Lisaks võib aruande esitamisega hilinemist põhjustada majandusaastasisese regulaarse raamatupidamise puudumine. Ka mittetulundusühinguid ja sihtasutusi mõjutab aruande esitamisega seotud teguritest enim vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta. Lisaks on mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks aruande esitamine Ettevõtjaportaalis keeruline ja ajamahukas. Aruande avalikustamisega seotud tegurid ei põhjusta mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande mittetähtaegset esitamist üldse.

Eeltoodu ühtib töö teoreetilise osaga, kus majandusaasta aruannete mittetähtaegset esitamist põhjustava tegurina toodi välja inimestest tulenevad takistused – teadmised ja oskused, ressursid ning suhtumine. Samuti saab äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste peamisi hilinemise põhjuseid seostada raamatupidamise ja aruannete kvaliteedist tulenevate takistustega (nt majandusaastasisese regulaarse raamatupidamise puudumine, aga ka piisavate raamatupidamisteadmiste puudumine). Raamatupidamisteadmistega töötaja või välise raamatupidamisteenuse pakkuja puudumist, samuti aruande vähest prioriseerimist saab siduda administratiivsete põhjustega. Raskused Ettevõtjaportaali kasutamisel liigituvad tehnoloogiast tulenevate takistuste alla.

Aruande valmimise ja aruande esitamisega seotud tegurid mõjutavad pigem mittetulundusühinguid ja sihtasutusi. Aruande avalikustamisega seotud tegurid seevastu mõjutavad rohkem äriühinguid. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjuste puhul on vähe statistiliselt olulisi erinevusi. Võrreldud 16 tegurist olid statistiliselt olulised erinevused ainult neljal juhul. Äriühingutest statistiliselt oluliselt rohkem mõjutavad mittetulundusühinguid ja sihtasutusi probleemid aruande heakskiitmisel ning aastaaruande kinnitamisel. Mittetulundusühingutest ja sihtasutustest statistiliselt oluliselt rohkem mõjutavad äriühinguid finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine ning soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine.

Eeltoodu kinnitab ka töö teoreetilise osa väiteid, et mittetulundusühingud ja sihtasutused on rohkem motiveeritud majandusaasta aruandeid tähtajaks avalikustama, sest sellega saavad nad näidata mittetulundusühingu ja sihtasutuse edukat toimimist ja seeläbi suurendada võimalust toetuste, annetuste vms saamiseks. Äriühingud (eriti väike- ja mikroettevõtjad) seevastu võivad majandusaasta aruande esitamist edasi lükata, sest nende jaoks tähendab aruande avalikustamine omaniku privaatsuse vähenemist, kuna äriühingu avalikustatud majandustulemused kajastavad omaniku rahalist seisut.

Majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmisele võiks kaasa aidata üldine teavitustöö majandusaasta aruannete õigeaegse esitamise tähtsuse kohta. Siinjuures on oluline, et vajalik info jõuaks nii alustavate kui ka juba tegutsevate juriidiliste isikuteni. See tähendab, et majandusaasta aruande tähtaegse esitamise olulisuse võiks välja tuua juriidilise isiku loomise käigus ning järjepidevalt rõhutada seda ka tegutsevatele juriidilistele isikutele. Lisaks võiks kaasa aidata praegusest rohkema tähelepanu pööramine juriidiliste isikute majandusaasta aruannetega seotud

teadmiste suurendamisele. Samuti võiksid juriidiliste isikute majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist soodustada aruande esitamise tähtaja lähenemise kohta saadetud meeldetuletused. Juhul kui ennetusega ei saavutata soovitud eesmärki, tuleks hakata rakendama ka karmimaid meetmeid (nt majandusaasta aruande esitamisega hilinejate aktiivsem trahvimine).

Oluliste töös tehtud järelduste ja ettepanekutena saab välja tuua järgmist:

- 1) Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjuste puhul on vähe statistiliselt olulisi erinevusi. See tähendab, et äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemise põhjused suures osas ühtivad. Järelikult võiksid nii äriühingute kui ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist soodustada samad meetmed.
- 2) Nii äriühingute kui ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemist põhjustavad peamiselt aruande valmimisega seotud tegurid. Seega tuleks praegusest rohkem tähelepanu pöörata juriidiliste isikute majandusaasta aruannetega seotud teadmiste üldisele suurendamisele – nii aruande koostamise nõuete kui ka mittetegutseva juriidilise isiku majandusaasta aruande esitamise kohustuse suhtes. Samuti tuleks alustada teavitustööga majandusaasta aruannete õigeaegse esitamise tähtsuse kohta.
- 3) Aruande esitamisega seotud teguritest mõjutavad nii äriühingute kui ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamisega hilinemist enim vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja/või möödumise kohta. Järelikult võiksid juriidiliste isikute majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist oluliselt tõsta aruande esitamise tähtaja lähenemise kohta automaatselt saadetavad meeldetuletused.
- 4) Nii äriühingud kui ka mittetulundusühingud ja sihtasutused hindasid majandusaasta aruande esitamist nelja kuu jooksul vähem keeruliseks kui kuue kuu jooksul. Seega võiks majandusaasta aruande esitamise tähtaja muutmise varasemaks aidata kaasa majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmisele.
- 5) Lisaks tasuks kaaluda aktiivsemat juriidiliste isikute (ja nende juhtkonna) trahvimist majandusaasta aruande esitamisega hilinemisel. Kuigi trahv võib tunduda karmi meetmena, tundub see siiski asjakohane, arvestades, kui paljud juriidilised isikud esitavad majandusaasta aruande hilinemisega (või ei esita seda üldse).

Töös tehtud järelduste ja ettepanekute põhjal on võimalik hakata välja töötama reaalseid meetmeid majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise tõstmiseks. Töö edasiarendusena on võimalik välja selgitada juriidiliste isikute hinnangud konkreetsete meetmete tõhususele majandusaasta aruannete

mittetähtaegse esitamise vähendamiseks. Lisaks on võimalik välja selgitada ka põhjused, miks Eestis registreeritud äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused jäta majandusaasta aruande üldse esitamata.

SUMMARY

REASONS FOR LATE FILINGS OF ANNUAL REPORTS IN ESTONIA

Kristina Kips

According to statistics, only about 50 percent of annual reports were filed on time in 2010–2018 and during that timeframe, approximately a quarter of organizations did not file an annual report at all. These numbers inspired the author to research why Estonian companies, non-profit organizations and foundations fail to file annual reports by deadlines provided by law.

The purpose of this thesis is to identify the root causes for late annual report filings among Estonian companies, non-profit organizations and foundations, as well as to offer potential measures, which could motivate the aforementioned organizations to file annual reports on time. Thus, the present thesis seeks answers to following questions:

- 1) Why are Estonian companies late filing annual reports to the Business Registry?
- 2) Why are Estonian non-profit organizations and foundations late filing annual reports to the Business Registry?
- 3) Are the causes for late filings of annual reports different among companies, non-profit organizations and foundations, and if so, then to what extent?
- 4) Which measures could encourage organizations to file annual reports to the Business Registry on time?

Many people make financial decisions based on the information disclosed in the annual report. Disclosed information enables people to make correct decisions only if the annual reports are filed on time, since the information on legal person's financial situation needs to be up to date.

There are multiple factors that may cause the annual report to be filed after the deadline. These factors can have a different impact on companies of different size (e.g. consolidation may be an important reason for a large company, but irrelevant for a small company). The factors can also

have a different effect on legal persons of different legal form (for instance it is more likely that a non-profit organization lacks an accountant than a joint-stock company). In order to increase the number of annual reports filed on time, it is crucial to know the main causes of late filings which affect most legal persons.

The present thesis relies on the data of fiscal year filings from 2017, because that is the latest information which allows to distinguish organizations that filed the annual report late from organizations that did not file the annual report at all. The thesis did not research causes for non-filings.

Two samples were created to find answers to the research questions – the first sample being companies that filed annual reports late for 2017 and the second being non-profit organizations and foundations that filed annual reports late for 2017. A questionnaire survey was used for conducting the study. Two different questionnaires were composed, which were almost the same in structure and content, but took into account the differences between companies and non-profit organizations and foundations. Empirical studies on annual report filings in previous years were also relied on when composing the questionnaires. In addition to the questionnaire survey, supplementary interviews were conducted with the organizations that filed the annual reports late. Descriptive statistics (frequency distributions, arithmetic mean, standard deviation) and statistical generalization (t-test) were used to analyze the answers given to the questionnaire.

The main causes for tardiness when filing annual reports for companies are the factors involving the preparation of the report. The three main causes are the time consuming process, the lack of prioritizing the completion of the annual report and the lack of employees with knowledge of accounting or not having a permanent accounting service provider. The factors associated with filing the annual report or disclosing it are considerably less important reasons for companies that filed the annual report late. Despite that, a noteworthy reason for being late with the filings is the insufficient reminders of the arrival or the passing of the deadline.

Factors involving the preparation of the annual report are also the main cause for filing reports late for non-profit organizations and foundations. The main reasons are the same as for companies, although for non-profit organizations and foundations, the lack of employees with knowledge of accounting or not having a permanent accounting service provider is the most important reason. Annual reports are also filed late because of the lack of regular accounting throughout the fiscal

year. The factors associated with filing the annual report have a lesser effect on being late. The main reason among the aforementioned factors is the lack of reminders of the arrival or passing of the deadline. It was also noted that filing the annual report in the Ettevõtjaportaal is complicated and time-consuming. The factors involving disclosure do not have an effect on non-profit organizations and foundations being late with filing annual reports.

Factors associated with the preparation and filing of the annual report influence non-profit organizations and foundations more. Factors involving the disclosure of the annual report have a more profound effect on companies. In general, there are few statistically significant differences in reasons for being late with fiscal reports between companies and non-profit organizations or foundations. From the 16 factors that were compared, there were statistically significant differences in only four cases. Non-profit organizations and foundations are considerably more affected by issues in having the annual report approved and confirmed than companies. Companies are significantly more influenced by the disclosure of the companies' financial state and results and receiving unwanted media coverage.

It is more difficult to file annual reports within six months of the end of the fiscal year for non-profit organizations and foundations than for companies. As opposed to companies, non-profit organizations and foundations estimated that filing annual reports within four months of the end of the fiscal year is simpler. Nevertheless, all organizations estimated that filing annual reports within four months is less complicated compared to the six months. Therefore, changing the deadline for the filing of the annual report at a later date is not a reasonable measure to increase the timely filing of annual reports.

Generally informing organizations more on the importance of annual reports being filed on time could be an effective measure to have more annual reports filed on time. It is vital that the necessary information reaches both starting and already operating legal persons. Therefore, the importance of filing annual reports on time should already be pointed out during the process of establishing a legal person, as well as regularly emphasized to existing legal persons. More attention should be paid to increasing the general knowledge that legal persons have about annual reports. Filing annual reports on time could be considerably encouraged by reminding the legal persons about the deadlines. If the preventive measures fail to achieve the desired goals, stricter measures (such as fining those who file the annual report late more actively) should be implemented alongside the previously mentioned ones.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Asendustäitmise ja sunniraha seadus. RT I, 12.07.2014, 29.

Audiitortevgevuse seadus. RT I, 10.07.2020, 13.

Behn, B. K., Searcy, D. L., Woodroof, J. B. (2006). A Within Firm Analysis of Current and Expected Future Audit Lag Determinants. *Journal of Information Systems*, 20 (1), 65–86.

Bigus, J., Hillebrand, C. (2017). Bank Relationship and Private Firms' Financial Reporting Quality. *European Accounting Review*, 26 (2), 379–409.

Breuer, M., Hombach, K., Müller, M. A. (2020). *The Economics of Firms' Public Disclosure: Theory and Evidence*. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3037002, 23. oktoober 2020.

Cao, J., Calderon, T., Chandra, A., Wang, L. (2010). Analyzing Late SEC Filings for Differential Impacts of IS and Accounting Issues. *International Journal of Accounting Information Systems*, 11 (3), 189–207.

Clatworthy, M., Peel, M. J. (2016). The Timeliness of UK Private Company Financial Reporting: Regulatory and Economic Influences. *British Accounting Review*, 48 (3), 297–315.

Deloof, M., Weets, V. (2003). External Financing, Information Disclosure and the Timeliness of Annual Shareholder Meetings and Financial Statement Filings in Belgium. *University of Antwerp, Faculty of Business and Economics Working Papers*, No. 08-01.

Du, H., Wu, K. (2018). XBRL Mandate and Timeliness of Financial Reporting: Do XBRL Filings Take Longer? *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 15 (1), 57–75.

Ettredge, M. L., Sun, L., Li, C. (2006). The Impact of SOC Section 404 Internal Control Quality Assessment on Audit Delay in the SOX Era. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 25 (2), 1–23.

Hyndman, N., McDonnell, P. (2009). Governance and Charities: An Exploration of Key Themes and the Development of a Research Agenda. *Financial Accountability & Management*, 25 (1), 5–31.

Ika, S. R., Ghazali, N. A. M. (2012). Audit Committee Effectiveness and Timeliness of Reporting: Indonesian Evidence. *Managerial Auditing Journal*, 27 (4), 403–424.

- Impink, J., Lubberink, M., Van Praag, B., Veenman, D. (2012). Did Accelerated Filing Requirements and SOX Section 404 Affect the Timeliness of 10-K Filings? *Review of Accounting Studies*, 17, 227–253.
- Ismail, K. N. I. K., Chandler, R. (2004). The Timeliness of Quarterly Financial Reports of Companies in Malaysia. *Asian Review of Accounting*, 12 (1), 1–18.
- Iyoha, F. O. (2012). Company Attributes and the Timeliness of Financial Reporting in Nigeria. *Business Intelligence Journal*, 5 (1), 41–49.
- Khoufi, N., Khoufi, W. (2018). An Empirical Examination of the Determinants of Audit Report Delay in France. *Managerial Auditing Journal*, 33 (8/9), 700–714.
- Laidroo, L., Avarmaa, M. (2020). *Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs Rahandusministeeriumile*. (Teadus- ja arendusprojekt) TalTechi majandusteaduskond, Tallinn.
- Lee, H. Y., Mande, V., Son, M. (2008). A Comparison of Reporting Lags of Multinational and Domestic Firms. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 19 (1), 28–56.
- Luypaert, M., Van Caneghem, T., Van Uytbergen, S. (2016). Financial Statement Filing Lags: An Empirical Analysis Among Small Firms. *International Business Journal*, 34 (4), 506–531.
- Majandusaasta aruannetega viivitamine tekitab statistikaametis nõrdimust*. (2020) Ärileht.ee. Kättesaadav: <https://arileht.delfi.ee/news/uudised/majandusaasta-aruannetega-viivitamine-tekitab-statistikaametis-nordimust?id=90484921>, 31. oktoober 2020.
- Minnis, M., Shroff, N. (2017). Why Regulate Private Firm Disclosure and Auditing? *Accounting and Business Research*, 47 (5), 473–502.
- Mittetulundusühingute seadus. RT I, 23.05.2020, 6.
- Osadchy, E. A., Akhmetshin, E. M., Amirova, E.F., Bochkareva, T. N., Gazizyanova, Y. Y., Yumashev, A. V. (2018). Financial Statements of a Company as an Information Base for Decision-Making in a Transforming Economy. *European Research Studies Journal*, XXI (2), 339–350.
- Owusu-Ansah, S. (2000). Timeliness of Corporate Financial Reporting in Emerging Capital Markets: Empirical Evidence from Zimbabwe Stock Exchange. *Accounting and Business Research*, 30 (3), 241–254.
- Owusu-Ansah, S., Leventis, S. (2006). Timeliness of Corporate Annual Financial Reporting in Greece. *European Accounting Review*, 15 (2), 273–287.
- Parsons, L. M. (2003). Is Accounting Information from Nonprofit Organizations Useful to Donors? A Review of Charitable Giving and Value-relevance. *Journal of Accounting Literature*, 22, 104–129.

- Pressiteade: Krediidi võiks sulgeda 12 985 ettevõttel.* (2017). AS Creditinfo Eesti. Kättesaadav: <https://www.creditinfo.ee/pressiteade-krediidi-voiks-sulgeda-12-985-ettevottel/>, 31. oktoober 2020.
- Pressiteade: Soovitame sulgeda krediidi 8752 ettevõttel.* (2015). AS Creditinfo Eesti. Kättesaadav: <https://www.creditinfo.ee/pressiteade-soovitame-sulgeda-krediidi-8752-ettevottel/>, 31. oktoober 2020.
- Pressiteade: Soovitame sulgeda krediidi 11 645 ettevõttel.* (2016). AS Creditinfo Eesti. Kättesaadav: <https://www.creditinfo.ee/pressiteade-soovitame-sulgeda-krediidi-11645-ettevottel/>, 31. oktoober 2020.
- Pressiteade: Soovitame sulgeda krediidi 16 390 ettevõttel.* (2018). AS Creditinfo Eesti. Kättesaadav: <https://www.creditinfo.ee/pressiteade-soovitame-sulgeda-krediidi-16-390-ettevottel/>, 31. oktoober 2020.
- Pressiteade: Soovitame sulgeda krediidi 15 351 ettevõttel.* (2019). AS Creditinfo Eesti. Kättesaadav: <https://www.creditinfo.ee/pressiteade-soovitame-sulgeda-krediidi-15-351-ettevottel/>, 31. oktoober 2020.
- Raamatupidamise seadus. RT I, 15.03.2019, 12.
- Reheul, A. M., Van Caneghem, T., Verbruggen, S. (2014). Financial Reporting Lags in the Non-profit Sector: An Empirical Analysis. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 25, 352–377.
- Riikliku statistika seadus. RT I, 04.12.2019, 13.
- Saareoja, E., Põldsaar, M. (2012). Majandusaasta aruannete kasutamine riikliku statistika tegemisel. *Eesti statistika kvartalikirj*, (1/12), 16–23.
- Sihtasutuste seadus. RT I, 23.05.2020, 7.
- Sprčić, D. M. (Eds.) (2014). *Risk Management: Strategies for Economic Development and Challenges in the Financial System*. Hauppauge: Nova Publishers.
- Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 20.06.2020, 5.
- Wittman, C. (2020). *Reporting Opaqueness of Private Firms: Empirical Evidence from Mandatory Disclosures Filed on the German Federal Gazette*. (Doctoral thesis) University of Bayreuth, Faculty of Law, Business and Economics, Bayreuth.
- Ärisedustik. RT I, 10.07.2020, 35.

LISAD

Lisa 1. Raamatupidamise aastaaruande auditi kohustuslikkuse tingimused

Audiitortegevuse seaduse § 91 lg 1 kohaselt on raamatupidamise aastaaruande audit kohustuslik RPS-i tähenduses raamatupidamiskohustuslasele, kelle raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt kaks ületavad alljärgnevaid tingimusi:

- 1) müügitulu või tulu 4 000 000 eurot;
- 2) varad bilansipäeva seisuga kokku 2 000 000 eurot;
- 3) keskmine töötajate arv 50 inimest.

Audiitortegevuse seaduse § 91 lg 2 kohaselt on raamatupidamise aastaaruande audit kohustuslik RPS-i tähenduses raamatupidamiskohustuslasele, kelle raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt üks ületab alljärgnevaid tingimusi:

- 1) müügitulu või tulu 12 000 000 eurot;
- 2) varad bilansipäeva seisuga kokku 6 000 000 eurot;
- 3) keskmine töötajate arv 180 inimest.

Sõltumata eeltoodud tingimustest, on raamatupidamise aastaaruande audit kohustuslik igale aktsiaseltsile, millel on enam kui kaks aktsionäri, riigiraamatupidamiskohustuslasele, kohaliku omavalitsuse üksusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule, riigieelarvest eraldist saavale erakonnale ja äriühingule, milles riigil on vähemalt otsustusõigus riigivaraseaduse tähenduses (AudS § 91 lg 3). Samuti on raamatupidamise aastaaruanne kohustuslik igale sihtasutusele, mille asutajaks on riik, avalik-õiguslik juriidiline isik, kohalik omavalitsus, erakond või äriühing, milles riigil on vähemalt otsustusõigus riigivaraseaduse tähenduses, samuti testamendi alusel asutatud sihtasutusele või sihtasutusele, mille audiitorkontrolli kohustus tuleneb põhikirjast või nõukogu otsusest või mis vastab AudS § 91 lõigetes 1 või 2 sätestatud tingimustele (AudS § 91 lg 4).

Lisa 2. Raamatupidamise aastaaruande ülevaatuskohustuslikkuse tingimused

Audiitortegevuse seaduse § 92 lg 1 kohaselt on raamatupidamise aastaaruande ülevaatuskohustuslik RPS-i tähenduses raamatupidamiskohustuslasele, kelle raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt kaks ületavad alljärgnevaid tingimusi:

- 4) müügitulu või tulu 1 600 000 eurot;
- 5) varad bilansipäeva seisuga kokku 800 000 eurot;
- 6) keskmine töötajate arv 24 inimest.

Audiitortegevuse seaduse § 92 lg 2 kohaselt on raamatupidamise aastaaruande ülevaatuskohustuslik RPS-i tähenduses raamatupidamiskohustuslasele, kelle raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt üks ületab alljärgnevaid tingimusi:

- 4) müügitulu või tulu 4 800 000 eurot;
- 5) varad bilansipäeva seisuga kokku 2 400 000 eurot;
- 6) keskmine töötajate arv 72 inimest.

Audiitortegevuse seaduse § 92 lg 2¹ kohaselt on raamatupidamise aastaaruande ülevaatuskohustuslik AudS § 91 lõikes 4 nimetatata sihtasutusele, mille raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt üks ületab alljärgnevaid tingimusi:

- 1) müügitulu või tulu 15 000 eurot;
- 2) varad bilansipäeva seisuga kokku 15 000 eurot.

Lisa 3. Viimase majandusaasta aruande puudumise tõttu negatiivse krediidihinnangu saanud ettevõtete jagunemine aastatel 2015–2019

Tegevusvaldkond	2015	2016	2017	2018	2019
Kutse, teadus- ja tehnikaalane tegevus	1588	2115	2194	3049	2684
Hulgi- ja jaekaubandussektor	1690	2055	2292	2850	2639
Kinnisvaraalane tegevus	845	1095	1260	1447	1475
Ehitus	877	...	1164	1429	...
Muu või määratlemata tegevusvaldkond	732	...	1049	1261	...
Haldus- ja abitegevused	753	...	991	1215	...
Info ja side	577	...	915	1215	...
Mäetööstus ja töötlev tööstus	459	...	683	838	...
Finants- ja kindlustustegevus	119	...	618	715	...
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	285	...	510	641	...
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	279	...	484	669	...
Veondus ja laondus	322	...	475	635	...
Majutus ja toitlustus	183	...	293	366	...
Veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	19	...	29	36	...
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	24	...	28	24	...
Kokku	8752	11 645	12 985	16 390	17 419

Allikas: Pressiteade ... 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, autori koostatud andmed

Lisa 4. Telefoniintervjuu kava

Põhjused:

1. Mis on Teie jaoks peamised majandusaasta aruande esitamisega hilinemise põhjused?
2. Millest need konkreetsed põhjused tulenevad?
 - 2.1. Kui palju mõjutab aruannete õigeaegset esitamist sobiva raamatupidaja, raamatupidamisteenuse pakkuja või audiitori leidmine?
 - 2.2. Kas ja mida peate aruande koostamise juures keeruliseks?
 - 2.3. Kas ja mida peate aruande koostamise juures ajamahukaks?
 - 2.4. Aruande esitamine Ettevõtjaportaalis on üsna automaatne – kas aruande esitamise protsessi võiks muuta veel automaatsemaks? Kuidas?
3. Kuivõrd majandusaasta aruande detailsuse vähendamine võiks aidata kaasa aruannete esitamise tähtaegadest kinnipidamisele?
 - 3.1. Milliseid osasid võiks sellisel juhul vähem detailseks muuta/ära võtta? Miks?
4. Kuidas hindate Ettevõtjaportaali kasutajasõbralikkust?
 - 4.1. Mis vajaks Ettevõtjaportaalis muutmist?
 - 4.2. Kas näete mingeid kohti selle arendamiseks, mis lihtsustaksid/soodustaksid aruannete esitamist?
5. Kuidas hindate praegust selgitustööd aruannete esitamise nõuetest ja olulisusest?
 - 5.1. Kas teie hinnangul jagatakse piisavalt informatsiooni aruannete esitamise nõuete kohta ettevõtte loomisel? Kui ei, siis paluda selgitage, kas ja millist infot üldse on edastatud?
 - 5.2. Millist infot peaks alustavale ettevõtjale jagama?
 - 5.3. Milliste kanalite kaudu peaks seda selgitustööd tegema, et see enamate ettevõtjateni jõuaks?
 - 5.4. Mil moel võiks juriidilisi isikuid harida finantsvaldkonnas/aruande koostamise nõuetest?

Meetmed:

6. Mida saaksite Teie ise (või ettevõtjad üldiselt) ära teha, et majandusaasta aruanne õigeaegselt esitada?
7. Mida saaks riik omalt poolt teha, et soodustada majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist?
8. Millest võiks Teie hinnangul alustada, et parandada aruannete tähtaegset esitamist?

Lisa 4 järg

9. Kuivõrd aruande esitamise tähtajaga seotud meeldetuletused võiksid soodustada aruannete õigeaegset esitamist?
 - 9.1. Kas ja kui tihti olete siiani meeldetuletusi saanud?
 - 9.2. Millal ja kui sageli meeldetuletusi võiks saata enne ja pärast tähtaega?
10. Kuivõrd majandusaasta aruande hilisel esitamisel äriregistrisse kuvatav sellekohane märguanne võiks aidata kaasa aruande esitamise tähtaegadest kinnipidamisele? Kas jälgiksite selliseid teated oma äripartnerite puhul ning kas see võiks mõjutada nendega koostöö alustamisel/jätkamisel?
11. Kas majandusaasta aruannete esitamine hoopis Maksu- ja Tolliametile (mitte äriregistrile) võiks soodustada õigeaegset esitamist? Miks?
12. Kas ja millised põhitegevust takistavad meetmed võiksid mõjutada aruande õigeaegset esitamist?
 - 12.1. Kuivõrd Teie hinnangul hetkel takistab hilinemine toetuste saamist või riigihangetel osalemist (nt EAS, PRIA jt)? Kas ja milliste toetuste osas olete takistavat mõju täheldanud?
 - 12.2. Kuivõrd Teie hinnangul hetkel takistab hilinemine laenude ja muu finantseerimise saamist? Milliste finantseerijate osas kui palju?
13. Kas varasemalt on teil olnud kokkupuudet või olete kuulnud aastaaruande esitamisega hilinemise või esitamata jätmise eest trahvimise juhtumitest?
 - 13.1. Kas praegused sätestatud trahvid on mõistliku suurusega?
 - 13.2. Mis hetkest oleks mõistlik hakata trahve rakendama majandusaasta aruande esitamisega hilinemisel?
 - 13.3. Kui sageli peaks juriidilisi isikuid trahvima, et majandusaasta aruanne esitataks?
 - 13.4. Millest peaks sõltuma trahvi suurus?
 - 13.5. Kas juriidilise isiku asemel juhatuse liikme trahvimine võiks avaldada positiivset mõju aruannete õigeaegsele esitamisele?
14. Mis võiksid veel olla tõhusad meetmed, mis aitaksid kaasa aruannete tähtaegsele esitamisele?
 - 14.1. Milliste meetmete rakendamist peaks vältima?

Üldised küsimused:

15. Eksperdid arvavad, et ettevõtjatel on suur huvi oma valdkonna ettevõtete käekäigu vastu. Millist infot Teie peaksite oluliseks oma valdkonna kohta üldisemalt vastu saada?

Lisa 4 järg

16. Mida näete peamiste takistustena majandusaasta aruande esitamisel nelja kuu jooksul?

16.1. Kui keeruline oleks neid takistusi kõrvaldada?

17. Mida sooviksite veel omalt poolt majandusaasta aruannete esitamise teema osas lisada?

Allikas: Autori koostatud

Lisa 5. Juriidiliste isikute hinnangud majandusaasta aruande esitamisele registrile kuue ja nelja kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu

Skaala	Äriühingud				Mittetulundusühingud ja sihtasutused			
	6 kuud		4 kuud		6 kuud		4 kuud	
	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)
Ei oska öelda	56	11	33	9	25	11	20	10
Ei olnud/oleks üldse keeruline	118	24	119	31	54	23	57	30
Pigem ei olnud/oleks keeruline	181	37	131	35	85	36	69	36
Pigem oli/oleks keeruline	111	23	62	16	53	22	34	18
Oli/oleks väga keeruline	26	5	33	9	19	8	11	6

Allikas: Autori koostatud

Lisa 6. Äriühingute hinnangud aruande valmimisega seotud teguritele

Tegur	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 - põhjustasid oluliselt	
	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	148	37	94	23	106	26	57	14
Koostamine oli ajamahukas	132	32	100	25	115	28	61	15
Koostamine oli kallid	224	55	104	26	42	10	35	9
Koostamine oli keeruline	146	36	125	31	83	21	49	12
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	183	45	79	19	77	19	69	17
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	185	45	60	15	72	18	92	22
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/nõukogu poolt	326	80	45	11	17	4	20	5

Allikas: Autori koostatud

Lisa 7. Äriühingute hinnangud aruande esitamisega seotud teguritele

Tegur	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 - põhjustasid oluliselt	
	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)
Aruande auditeerimise või audiitori ülevaatuse läbiviimine	341	88	22	6	10	3	16	4
Probleemid äriühingu aastaaruande kinnitamisel (nt osanikud, üldkoosolek)	319	82	39	10	18	5	13	3
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	207	53	108	28	60	15	13	3
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	195	50	100	26	70	18	23	6
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	246	63	96	25	37	10	9	2
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	189	49	83	21	73	19	42	11

69 Allikas: Autori koostatud

Lisa 8. Äriühingute hinnangud aruande avalikustamisega seotud teguritele

Tegur	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 - põhjustasid oluliselt	
	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)
Ärisaladuse võimalik lekkimine konkurentidele	308	81	40	10	19	5	14	4
Äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	293	77	48	13	25	7	16	4
Omanike privaatsuse kadu, sest äriühingu finantsseis peegeldab omanike rikkust	295	77	52	14	20	5	15	4
Maksuameti huviorbiiti sattumine	325	85	40	10	11	3	5	1
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	311	81	45	12	15	4	11	3

Allikas: Autori koostatud

Lisa 9. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande valmimisega seotud teguritele

Tegur	1 – ei põhjastanud üldse		2 – pigem ei põhjastanud		3 – pigem põhjastasid		4 - põhjastasid oluliselt	
	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	70	34	44	22	53	26	36	18
Koostamine oli ajamahukas	66	33	54	27	53	26	30	15
Koostamine oli kallid	113	56	48	24	20	10	20	10
Koostamine oli keeruline	71	36	61	31	42	21	26	13
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	83	41	42	21	41	20	37	18
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	77	38	31	15	35	17	60	30
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/nõukogu poolt	136	67	30	15	22	11	14	7

Allikas: Autori koostatud

Lisa 10. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande esitamisega seotud teguritele

Tegur	1 – ei põhjastanud üldse		2 – pigem ei põhjastanud		3 – pigem põhjastasid		4 - põhjastasid oluliselt	
	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)	sagedus	osatahtsus (%)
Aruande auditeerimise, audiitori ülevaatuse või revisjoni läbiviimine	173	88	14	7	5	3	4	2
Probleemid mittetulundusühingu/sihtasutuse aastaaruande kinnitamisel (nt üldkoosolek/nõukogu)	134	68	24	12	25	13	14	7
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	93	47	53	27	38	19	12	6
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	86	44	57	29	36	18	18	9
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	116	59	52	26	23	12	6	3
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	84	43	45	23	45	23	23	12

Allikas: Autori koostatud

Lisa 11. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande avalikustamisega seotud teguritele

Tegur	1 – ei põhjistanud üldse		2 – pigem ei põhjistanud		3 – pigem põhjustasid		4 - põhjustasid oluliselt	
	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)	sagedus	osatähtsus (%)
Mittetulundusühingu/sihtasutuse finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	165	85	25	13	3	2	1	1
Maksuameti huviorbiiti sattumine	170	88	18	9	6	3	0	0
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	171	88	16	8	7	4	0	0

Allikas: Autori koostatud

Lisa 12. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande valmimisega seotud tegurite võrdlus kasutades analüüsi tööriistapaketti

Näitaja	Tegur 1		Tegur 2		Tegur 3		Tegur 4		Tegur 5		Tegur 6		Tegur 7	
	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2
Valimi keskmine	2,178	2,271	2,257	2,232	1,723	1,736	2,087	2,115	2,078	2,158	2,174	2,384	1,341	1,574
Valimi dispersioon	1,161	1,248	1,140	1,129	0,928	0,995	1,050	1,077	1,311	1,322	1,502	1,594	0,604	0,883
Valimi maht	405	203	408	203	405	201	403	200	408	203	409	203	408	202
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	392	–	405	–	387	–	393	–	402	–	393	–	341	–
t-statistik	-0,981	–	0,283	–	-0,151	–	-0,315	–	-0,803	–	-1,962	–	-3,054	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,164	–	0,389	–	0,440	–	0,376	–	0,211	–	0,025	–	0,001	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,649	–	1,649	–	1,649	–	1,649	–	1,649	–	1,649	–	1,649	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	0,327	–	0,778	–	0,880	–	0,753	–	0,422	–	0,050	–	0,002	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,966	–	1,966	–	1,966	–	1,966	–	1,966	–	1,966	–	1,967	–

Allikas: Autori arvutused

Märkused:

1. Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 12 järg

2. Muutuja 1 on äriühingud ning muutuja 2 on mittetulundusühingud ja sihtasutused.
3. Tegur 1 – aruande koostamine ei olnud prioriteet; tegur 2 – koostamine oli ajamahukas; tegur 3 – koostamine oli kallid; tegur 4 – koostamine oli keeruline; tegur 5 – puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees; tegur 6 – puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja; tegur 7 – probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/nõukogu poolt.

Lisa 13. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande esitamisega seotud tegurite võrdlus kasutades analüüsi tööriistapaketti

76

Näitaja	Tegur 1		Tegur 2		Tegur 3		Tegur 4		Tegur 5		Tegur 6	
	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2
Valimi keskmine	1,231	1,184	1,293	1,589	1,688	1,842	1,796	1,929	1,508	1,589	1,917	2,036
Valimi dispersioon	0,477	0,325	0,502	0,927	0,727	0,893	0,881	0,985	0,581	0,662	1,107	1,126
Valimi maht	389	196	389	197	388	196	388	197	388	197	387	197
Nullhüpooteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	463	–	306	–	358	–	375	–	372	–	391	–
t-statistik	0,888	–	-3,820	–	-1,917	–	-1,555	–	-1,164	–	-1,276	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,188	–	0,000	–	0,028	–	0,060	–	0,123	–	0,101	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,648	–	1,650	–	1,649	–	1,649	–	1,649	–	1,649	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,375	–	0,000	–	0,056	–	0,121	–	0,245	–	0,203	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,965	–	1,968	–	1,967	–	1,966	–	1,966	–	1,966	–

Allikas: Autori arvutused

Märkused:

1. Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 13 järg

2. Muutuja 1 on äriühingud ning muutuja 2 on mittetulundusühingud ja sihtasutused.
3. Tegur 1 – aruande auditeerimise, audiitori ülevaatuse või revisjoni läbiviimine; tegur 2 – probleemid aastaaruande kinnitamisel; tegur 3 – esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas; tegur 4 – esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline; tegur 5 – esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust; tegur 6 – vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta.

Lisa 14. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande avalikustamisega seotud tegurite võrdlus kasutades analüüsi tööriistapaketti

Näitaja	Tegur 1		Tegur 2		Tegur 3	
	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2	Muutuja 1	Muutuja 2
Valimi keskmine	1,382	1,175	1,202	1,155	1,283	1,155
Valimi dispersioon	0,620	0,207	0,299	0,194	0,455	0,204
Valimi maht	382	194	381	194	382	194
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	565	–	468	–	532	–
t-statistik	3,988	–	1,124	–	2,704	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,000	–	0,131	–	0,004	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,648	–	1,648	–	1,648	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,000	–	0,261	–	0,007	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,964	–	1,965	–	1,964	–

Allikas: Autori arvutused

Märkused:

1. Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.
2. Muutuja 1 on äriühingud ning muutuja 2 on mittetuundusühingud ja sihtasutused.
3. Tegur 1 – Finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine; tegur 2 – Maksuameti huviorbiiti sattumine; tegur 3 – Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread).

Lisa 15. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina, Kristina Kips

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Majandusaasta aruannete mittetähtaegse esitamise põhjused Eestis“,

mille juhendaja on Paavo Siimann ja kaasjuhendaja on Kirsti Rumma,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

04.01.2021

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingu tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtjaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. ja 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.